

Adoption – ”En unik väg till ett eget barn”

- En kvalitativ undersökning om adoptivföräldrars tankar och känslor under den internationella adoptionsprocessen

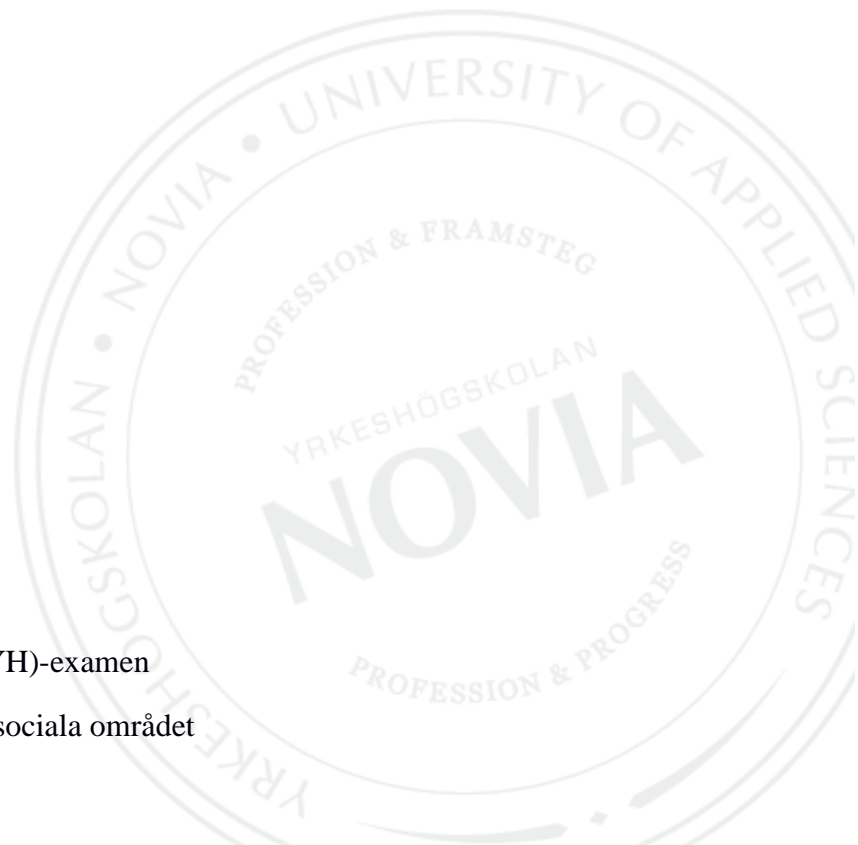
Janina Lassfolk

Martina Snellman

Examensarbete för Socionom (YH)-examen

Utbildningsprogrammet för det sociala området

Vasa 2014

EXAMENSARBETE

Författare: Janina Lassfolk och Martina Snellman
Utbildningsprogram och ort: Det sociala området, Vasa
Inriktningsalternativ/Fördjupning: Socialpedagogiskt arbete/Familjearbete
Handledare: Mona Granholm och Ralf Lillbacka

Titel: Adoption – ”En unik väg till ett eget barn”

En kvalitativ undersökning om adoptivföräldrars tankar och känslor under den internationella adoptionsprocessen

Datum 8.11.2014

Sidantal 46

Bilagor 2

Abstrakt

Syftet med vårt lärdomsprov är att beskriva hur en internationell adoptionsprocess går till samt att undersöka vilka tankar och känslor adoptivföräldrar har under en adoptionsprocess. Den del av adoptionsprocessen vi valt att fokusera på är från att föräldrarna bestämt sig för att adoptera fram till barnbeskedet. Centrala frågeställningar är vilka tankar och känslor adoptivföräldrar har under en adoptionsprocess, hur adoptionsprocessen kunde förbättras samt vilka likheter och skillnader adoptivföräldrarna upplever att det finns mellan en biologisk graviditet och en adoptionsprocess.

I lärdomsprovet användes kvalitativa intervjuer som undersökningsmetod. Vi intervjuade adoptivföräldrar som genomgått en eller flera adoptionsprocesser. Av undersökningen framkom att man ser ett klart samband mellan respondenternas tankar och känslor, men även att varje adoptant upplevt adoptionsprocessen på ett individuellt sätt. Undersökningen visade också att det finns svaga beståndsdelar i adoptionsprocessen. Adoptivföräldrarna hittade många likheter och skillnader mellan en biologisk graviditet och en adoptionsprocess. Den största skillnaden var den långa väntan och bedömningen som avgjorde om de fick adoptera eller inte.

Språk: Svenska

Nyckelord: Adoption, adoptivföräldrar, känslor

BACHELOR'S THESIS

Authors: Janina Lassfolk and Martina Snellman
Degree Programme: Social services, Vasa
Specialization: Socio-pedagogical work/Family welfare
Supervisors: Mona Granholm and Ralf Lillbacka

Title: **Adoption** – “*A unique way to a child of your own*”

A qualitative research about adoptive parents' experiences with International Adoption

Date 8.11.2014

Number of pages 46

Appendices 2

Summary

The purpose of our thesis is to describe the steps of an international adoption process and to research what kind of thoughts and emotions adoptive parents experience during an adoption process. The part of the adoption process we chose to focus on is from when the parents decided to adopt to when they get the answer if they get a child. The central questions of our thesis are which thoughts and emotions adoptive parents get from an adoption process, how the adoption process could improve and what similarities and differences adoptive parents think that there is between a biological pregnancy and an adoption process.

In this thesis we used qualitative interviews as a research method. We interviewed adoptive parents that had been through one or more adoption processes. The results show that you see a clear connection between the respondents' thoughts and emotions, but also that every adoptive parent experienced the adoption process in individual ways. The research also shows that there are weak constituents in the adoption process. The adoptive parents found a lot of similarities and differences between a biological pregnancy and an adoption process. The biggest difference was the long waiting process and the Home Study that they had to complete before they could adopt.

Language: Swedish

Key words: Adoption, adoptive parents, emotions

Innehållsförteckning

1 Inledning.....	1
2 Adoption.....	3
2.1 Vad är adoption?.....	3
2.1.1 Historia.....	3
2.1.2 Öppen adoption.....	4
2.1.3 Sluten adoption.....	5
2.2 Vem får ansöka om adoption?.....	5
2.3 Orsaker till adoption.....	6
2.3.1 Etiska frågeställningar.....	6
3 Vem och vad bestämmer över adoption?.....	8
3.1 Adoptionslagen.....	8
3.1.1 Den uppdaterade adoptionslagen.....	9
3.2 Haagkonventionen.....	9
3.3 Adoptionsnämnden.....	10
3.4 Adoptionstjänstorganen.....	10
4 Adoptionsprocessen.....	11
4.1 Adoptionsrådgivning.....	11
4.1.1 Bedömningen.....	12
4.2 Hemutredning.....	13
4.3 Registrering som adoptionssökande.....	13
4.4 Val av adoptionskontakt och sammanställning av handlingar.....	13
4.4.1 Att adoptera syskonpar.....	14
4.4.2 Barnets ålder.....	15
4.5 Väntetid.....	15
4.6 Barnbeskedet.....	16
4.7 Faktorer som kan avbryta en adoptionsprocess.....	17
4.8 Jämförelse mellan en biologisk graviditet och en adoptionsprocess.....	18
5 Ekonomiska aspekter.....	20
5.1 Serviceavgifter (Interpedia rf).....	20
5.2 Ersättning för adoptionskostnader (Interpedia rf).....	20

5.3 Förmåner från FPA	21
6 Känslor	23
6.1 Vad är känslor?	23
6.2 Beskrivning av vanliga känslor före och under adoptionsprocessen	24
6.2.1 Rädsla	24
6.2.2 Ilska	25
6.2.3 Avund	26
6.2.4 Sorg	27
6.2.5 Skam.....	28
6.2.6 Glädje	28
6.3 Känslor och tankar kring adoptionsrådgivningen	29
7 Tidigare forskning	29
8 Metod och tillvägagångssätt	30
8.1 Kvalitativ metod	31
8.2 Tillvägagångssätt	31
8.3 Respondenter och datasekretess.....	31
9 Resultatredovisning	32
9.1 Vilka tankar och känslor har adoptivföräldrar upplevt under adoptionsprocessen?.....	33
9.1.1 Adoptivföräldrarnas känslor efter beslutet	33
9.1.2 Känslor kring att berätta åt omgivningen	33
9.1.3 Känslor och tankar under väntetiden.....	34
9.1.4 Känslor kring den efterlängtrade bilden	35
9.1.5 Sårande ord.....	35
9.1.6 Tankar kring etik och adoption	37
9.2 Adoptivföräldrarnas tankar och känslor om adoptionsprocessen	37
9.2.1 Tankar om adoptionsprocessen och hur den kunde utvecklas	37
9.2.2 Likheter och skillnader mellan en biologisk graviditet och en adoptionsprocess.....	39
9.2.3 Adoptivföräldrarnas slutord om adoptionsprocessen	40
10 Slutdiskussion.....	41
Källförteckning	
Bilaga 1	
Bilaga 2	

1 Inledning

När vi funderade på vilket ämne vi skulle skriva om i vårt lärdomsprov kom vi fram till att vi har bristande kunskaper om adoption. Vi vill ta reda på vad en adoptionsprocess innehåller, både känslomässigt och teoretiskt. Därför är ett syfte med detta lärdomsprov att få mer kunskap om adoption. Vi upplever båda att adoptionsprocessen är ett ganska känsligt ämne, och att många har svårt att veta hur de på ett bra sätt bemöter adoptivföräldrar. Vi tror att vi som blivande socionomer i framtiden kommer att träffa människor som har adopterat och/eller som planerar att adoptera. Vi hoppas att detta lärdomsprov kommer att ge oss och många andra den kunskap man behöver för att bättre förstå vilka tankar och känslor adoptivföräldrar upplever under en adoptionsprocess samt för att förstå vad en adoption innebär.

I vår teoridel kommer vi att beskriva adoptionsprocessen steg för steg. Vi kommer också att beskriva vad adoption är, vad adoption innebär, vem som bestämmer över adoption och varför man vill adoptera samt ta upp etiska frågeställningar som berör adoption. Eftersom vårt lärdomsprov behandlar adoptivföräldrars tankar, upplevelser och känslor kommer att vi även att skriva om känslor i teoridelen.

Vi antar att en adoptionsprocess är väldigt känslorik och tror därför att intervjuer är den bästa metoden att använda för att kunna ta del av respondenternas olika känslor. På det sättet får vi en inblick i vad adoptivföräldrar gått igenom. Vi kommer att intervjua sex adoptivföräldrar som genomgått minst en adoptionsprocess.

Syftet med vårt lärdomsprov är att vi ska få mer kunskap om adoption samt att genom att en kvalitativ undersökning undersöka vilka tankar och känslor adoptivföräldrar har under den internationella adoptionsprocessen. Vi vill se vilka känslor som är karakteristiska för varje adoptionsprocess, men också försöka hitta variationer i berättelserna.

Eriksson (2009, s. 6) beskriver adoptionen såhär:

”I en adoption finns alltid tre parter som personligen berörs, dvs. barnet som adopteras, adoptivföräldrarna och de biologiska föräldrarna. I en internationell adoption är utöver dessa, mellanhänderna och aktörerna många samtidigt som lagstiftning och internationella överenskommelserna reglerar processen noggrant.”

Vi har valt att begränsa vårt lärdomsprov genom att enbart inrikta oss på internationella adoptioner och vi kommer att fokusera på den biten av adoptionsprocessen som börjar med att beslutet har tagits och slutar med att barnbeskedet kommer.

Vi vill också ta reda på vilka likheter och skillnader adoptivföräldrar upplever att det finns mellan en biologisk graviditet och en adoptionsprocess, eftersom de fysiskt och känslomässigt är två väldigt olika graviditeter. Syftet är också att undersöka hur adoptionsprocessen kunde utvecklas, dvs. vad som adoptivföräldrarna upplever att kunde förändras och vad de tycker är bra.

Frågeställningar som vi vill ha svar på:

- Hur går en adoptionsprocess till?
- Vilka tankar och känslor har adoptivföräldrar upplevt under adoptionsprocessen?
- På vilket sätt upplever adoptivföräldrar att adoptionsprocessen kunde utvecklas?
- Vilka likheter och skillnader upplever adoptivföräldrar att det finns det mellan en adoptionsprocess och en biologisk graviditet?

Den första frågeställningen kommer vi att besvara i teoridelen, medan vi i den kvalitativa delen besvarar de tre resterande frågorna.

Det finns en hel del vanliga begrepp som kan vara bra att ha under kontroll när man läser detta lärdomsprov. Därför har vi valt att sammanställa de vanligaste begreppen i en ordlista (Bilaga 1).

2 Adoption

I det här kapitlet redogör vi för vem som får ansöka om adoption och beskriver vad adoption är och vad det innefattar. Vi går också igenom den internationella adoptionens historia i Finland samt etiska frågeställningar som berör adoption.

2.1 Vad är adoption?

Zeime (2012) skriver att adoption betyder ”*att uppta som sin egen*”. Enligt Interpedia (u.å., s. 7) innebär adoption att barnets juridiska förhållande till den biologiska släkten bryts. När adoptionen fastställs får barnet samma ställning i adoptivfamiljen som ett biologiskt barn. Nuförtiden ärver adoptivbarnet inte längre sina biologiska föräldrar, utan endast sina adoptivföräldrar och deras släkt.

Enligt adoptionslagens (22/2012) första paragraf är syftet med adoption att ”... *främja barnets bästa genom att ett förälder-barn-förhållande fastställs mellan den som ska adopteras och adoptionssökanden*”.

Socialstyrelsen (u.å.) i Sverige skriver att ”*en adoption innebär att barnet får en ny miljö och en ny släkttillhörighet, såväl känslomässigt som juridiskt. Eftersom en adoption är ett livsavgörande och definitivt beslut för barnet behöver samhället ställa särskilda krav på den som vill adoptera*”.

2.1.1 Historia

Fram till 1970-talet adopterades det barn i stort sett bara inom landet. Endast några hundra barn adopterades bort till de övriga nordiska länderna. På 1970-talet kom en ny lag om barndagvård som förbättrade ensamföräldrarnas möjligheter. Samtidigt kom också den nya abortlagen. Dessa nya lagar minskade märkbart på adoptioner inom landet. I Finland idag sker 30-50 adoptioner årligen inom landet. Finländarnas intresse för internationell adoption var något som hittade hit på grund av exempel och erfarenheter av andra nordiska länder i början av 1970-talet. (Interpedia rf, u.å.).

År 1974 skapade familjer som hade adopterat barn från utlandet en förening som kallades Nödställda Barn rf, som idag är Interpedia rf. Denna förening skapades för att ge stöd för nya adoptionsfamiljer. Till Finland adopterades på 1970-talet cirka 60 barn. Största delen kom från Korea, Thailand och Vietnam. Under 1980- och 1990-talet ökade antalet internationella adoptioner i jämn takt. I slutet av år 2009 fanns det cirka 3 600 utlandsadopterade i Finland, årligen adopteras nu cirka 200 barn till Finland (Interpedia rf, u.å.). År 2013 adopterades 167 barn internationellt till Finland. (Finlands officiella statistik, 2013).

År 1925 stiftades den första lagen om adoption i Finland. Den omarbetades år 1980 då kravet om adoptionsrådgivning före en adoption infördes. Man hade då börjat inse hur viktigt det är med stöd och förberedelser för barnets bästa samt hur viktigt det är att stöda föräldrarna i den stora förändringen i deras liv. I den omarbetade lagen från år 1980 infördes begreppet ”stark adoption” vilket betyder att adoptionen som gjorts inte kan upphävas juridiskt, utan när adoptionen har fastställs bryts barnets juridiska förhållande till den biologiska släkten och barnet får då samma position i adoptivfamiljen som ett biologiskt barn har. (Interpedia rf, u.å.).

Adoptionslagen omarbetades redan år 1985, då tog man med olika bestämmelser om internationell adoption samt krav på adoptionstjänst och adoptionstillstånd. En ny omarbetning av adoptionslagstiftningen i Finland inleddes igen år 2009, och den uppdaterade adoptionslagen kom år 2012. (Interpedia rf, u.å.).

2.1.2 Öppen adoption

Korpiola (2014, s. 271) skriver att när Finlands nya adoptionslag trädde i kraft så öppnades möjligheten för s.k. öppen adoption. I en öppen adoption har adoptivbarnet rätt att hålla kontakten med sina biologiska föräldrar och känna till sin bakgrund. Detta kan vara till hjälp när barnet skapar sin självbild. De biologiska föräldrarna kan, om de vill, få information om barnets fostran och utveckling. (Siegel, 2013, s. 44-45).

Öppen adoption är något som ska sänka tröskeln att ge bort ett barn till adoption. Detta kan ske med en helt öppen dialog och helt öppna kontakter eller så kan man ha en minimal kontakt och lämna meddelande via adoptionsbyrån så att de biologiska föräldrarna därifrån kan få information. Siegel har intervjuat flera unga vuxna som blivit adopterade i en öppen adoption och både de och båda föräldraparterna har varit väldigt nöjda att de haft möjligheten att via öppen adoption hålla kontakt med varandra. (Siegel, 2013, s. 44-45).

I sitt pressmeddelande (Statsrådet, 2012) understryker justitieministeriet att en öppen adoption förutsätter att både adoptivföräldrarna och den tidigare föräldern kommit överens om kontakt samt att kontakten inte strider mot barnets bästa. Justitieministeriet gav ett bra exempel på hur en öppen adoption fungerar i praktiken:

”I praktiken kan adoptivbarnets rätt att hålla kontakt fastställas t.ex. om fosterföräldrar adopterar ett barn som varit i deras vård och barnet har hållit kontakt med sina biologiska föräldrar. Genom adoptionen blir fosterföräldrarna då barnets juridiska föräldrar, men barnet kan hålla kontakt med sina biologiska föräldrar på samma sätt som tidigare.”

2.1.3 Sluten adoption

Sluten adoption innebär att de biologiska föräldrarna inte alls har kontakt med sina barn och inte heller vet vem adoptivföräldrarna är. Adoptivföräldrarna får heller inte veta vem barnets biologiska föräldrar är och de kan således inte alls ha kontakt med varandra. Allt detta görs för att man vill se till barnet bästa. (Siegel, 2013, s.43).

2.2 Vem får ansöka om adoption?

För att kunna adoptera bör adoptionssökanden vara minst 25 år. Om adoptionssökanden är äldre än 50 år får den som adopteras inte vara minderårig (§6). Ifall den som ska adopteras är minderårig måste ålderskillnaden vara åtminstone 18 år och högst 45 år (§7). Enligt adoptionslagen (2012/22) får makar under äktenskap endast gemensamt adoptera ett minderårigt barn, vilket innebär att ena maken inte kan adoptera ett barn själv. En make får dock ensam adoptera sin makes barn eller sitt eget barn som tidigare adopterats bort. En make får också adoptera ensam om den andra maken på grund av sjukdom eller funktionsnedsättning inte kan uttrycka sin vilja eller om den andra maken vistas på okänd ort (§8).

Enligt adoptionslagen (2012/22) godkänns ensamsökande, men de flesta länder prioriterar par som är gifta, p.g.a. att man vill att barnet ska få både en mamma och en pappa. Orsaken till att barn lämnas till adoption kan bero på just ensam vårdnad, vilket gör det förståeligt att en del länder inte prioriterar ensamsökanden. Idag har ensamsökanden väldigt begränsade möjligheter att adoptera och de bör ha synnerligen starka resurser och sociala stödnätverk för att godkännas av de utländska myndigheterna. (Interpedia rf, u.å., s.10).

2.3 Orsaker till adoption

Enligt Interpedia rf (u.å., s.9) är det ungefär 80 % av finländarna som önskar att adoptera p.g.a. biologisk barnlöshet, men det är inte den enda orsaken. Barnlöshet kan vara både frivillig och ofrivillig. En stor del av adoptionssökandena är mellan 35-44 år och ungefär hälften av dem har inga barn i familjen sedan tidigare. Orsakerna till att det finns barn som är tillgängliga för adoption kan vara att föräldrarna är sjuka eller döda, att landet bedriver ett-barns politik, fattigdom, barnets särskilda behov och/eller sociala problem. Samhällssituationen, t.ex. kastsystem, och kulturen spelar också in. Sonck (2011, s. 9) skriver att ca 10 % av de barnlösa är det p.g.a. medicinska skäl.

För kvinnor kan medicinska skäl betyda oregelbunden ägglossning eller problem med äggledare och/eller livmoderhals, och för männen handlar det om brister i spermiers produktion eller kvalitet. Den vanligaste vägen till ett eget barn är att man först försöker få biologiska barn, skriver Cudmore (2005, s.299). Om det inte fungerar så försöker de flesta medicinsk väg och efter det försöker man med adoption.

2.3.1 Etiska frågeställningar

I den tredje världen förstör fattigdomen många familjer. Föräldrarna har inte lika stor möjlighet att ta hand om sitt barn när de lider av fattigdom. I krigsdrabbade länder ökar hela tiden antalet föräldralösa och övergivna barn. För dessa barn förändrar en adoption till ett land med trygga förhållanden för det mesta barnens liv till det bättre. Det finns också risker med internationell adoption ifall myndigheterna som har hand om adoptionen inte övervakar när barnet hämtas eller ordnar nödvändiga tjänster åt adoptanter. Det händer sig att barn kidnappas för att säljas till adoption eller till illegala syften såsom prostitution eller tiggeri. (Helin, 2013, s. 315-316).

Problem kan också uppstå på individnivå, t.ex. om adoptivföräldrarna inte har förberett sig på de frågor som kan uppkomma hos barnet när det flyttats till en helt ny kultur och etnisk omgivning. För att minska på dessa risker är det viktigt att internationella adoptioner så långt som möjligt genomförs av legitima organisationer som följer reglerna. (Helin, 2013, s. 315-316).

Den ojämna resursfördelningen i världen är både anledningen till och förutsättningen för internationell adoption. Detta faktum är också det som väcker de etiska frågorna. En adoption kan inte lösa de globala grundläggande problemen som är orsak till att barn överges, även om det för det enskilda barnet kan vara den bästa möjligheten. Adoptionerna hjälper inte problemet på lång sikt och frågan är om man istället borde göra saker som stöder välfärdsutvecklingen i ursprungsländerna. Det skulle i sin tur leda till att någon inte behöver adoptera bort sitt barn. Adoptionsorganisationerna i ursprungsländerna utvecklar också möjligheter för familjer att kunna behålla sina barn och förbättrar situationen för de barn som inte adopteras bort från barnhemmen. (Socialstyrelsen, 2007, s.15).

En risk med adoption är att de fattiga länderna kan bli beroende av adoptionsinkomsterna. I sådana fall kan det bli mer ekonomiskt lönsamt med internationella adoptioner än med nationell adoption eller att placera barnen i fosterhem. Många länder har ett födelseunderskott, men ändå adopteras barnen till andra länder. En fråga som diskuteras kring adoption är om det är etiskt försvarbart att flytta barnen från ena sidan jorden till den andra. De länder som tillträtt Haagkonventionen har skyldighet att kontrollera om det i barnets ursprungsland finns någon som kan ta hand om barnet. Om så inte är fallet blir internationell adoption alternativet. (Statens offentliga utredningar, 2003, s.92).

Något som ofta kommer upp är frågan om den internationella adoptionen är en hjälp för barnet eller för de barnlösa paren. De flesta föräldrar vill ha ett så nyfött och friskt barn som de bara kan få. En stor del av världens övergivna barn är över tre år, funktionshindrade eller sjuka. Dessa barn blir ofta kvar på barnhemmen eftersom det kan vara mycket svårt att finna adoptanter till dem. (Socialstyrelsen, 2007, s.15-16).

Vi har också läst om etiska dilemman på ett internetforum där folk diskuterat anonymt. På Familjeliv (2013) under tråden ”*Tankar kring etiska frågor i samband med internationella adoptioner?*” undrar trådstartaren om adoptivföräldrar funderat på att de genom att adoptera har bidragit till att andra ser det som ett okej alternativ att lämna bort sitt barn, om adoptivföräldrar känt att det har varit problematiskt att kalla sitt adoptivbarn för sitt eget fastän det inte är deras biologiska barn, samt om de som adopterat som ensamstående tänkt på att de låter ett adoptivbarn växa upp med endast en förälder.

Det är helt förståeligt att vuxna som inte kan få barn är beredda att betala stora pengar för att få ett efterlängtat barn. Barnhandel innebär för de flesta att vuxna köper barn för att utnyttja dem på något opassande sätt. Fastän syftet med adoptioner är att ge barn en familj, så finns det ändå en risk för att barnen blir spelpjäser i ett ekonomiskt spel som styrs av vuxnas barnlängtan på ena sidan, och svåra ekonomiska och sociala problem i ursprungsländerna på andra sidan. Ifall blivande adoptivföräldrar betalar mer för en adoption än vad de faktiska kostnaderna uppgår till, så lutar det mot att barn blir en handelsvara. (Statens Offentliga Utredningar, 2003, s. 91-92).

Interpedia ger alltid eventuellt överskott tillbaka till adoptivföräldrarna, men det finns organisationer i världen som skänker överskottet till ett gott ändamål. Ett sådant bidrag får aldrig bli ett villkor för att ett barn ska bli tillgängligt för adoption. (Interpedia rf, u.å.).

3 Vem och vad bestämmer över adoption?

3.1 Adoptionslagen

Adoptionslagen (2012/22) säger att syftet med adoption är att främja barnets bästa genom att ett förälder-barn-förhållande fastställs mellan den som ska adopteras och adoptionssökanden (§1). Det understryks att barnets bästa ska komma i första hand vid alla beslut som gäller adoption av ett barn. Med barnets bästa menas att man ska uppmärksamma hur barnet på bästa sätt kan garanteras en bestående familj och en lugn utveckling och välfärd (§2). I adoptionslagen (2012/22) finns det bestämda förutsättningar för adoption. Vid adoption av minderåriga ska adoptionen vara till barnets bästa och en utredning ska visa att barnet kommer att få en god vård och uppfostran. Ifall barnet har egna önskemål och åsikter ska man beakta dessa i enlighet med barnets ålder och utvecklingsnivå (§3).

3.1.1 Den uppdaterade adoptionslagen

En förändring i den nya adoptionslagen (22/2012) är att det nu behövs adoptionsnämndens tillstånd vid nationell adoption av barn, det har inte behövts tidigare. Tillstånd behövs även för enskilda adoptioner från utlandet. Detta har tidigare bara krävts för internationell adoption. En annan förändring är ålderskillnaden mellan barnet och adoptanterna. Förändringen gäller om den som blir adopterad är minderårig. I den gamla adoptionslagen (153/1985) fanns ingen övre åldersgräns på adoptanterna. Idag ska det vara en åldersskillnad på minst 18 år och högst 45 år och adoptanterna bör vara yngre än 50 år. Övriga förändringar i lagen är att adoptionsnämnden blev en del av Valvira och hör under Tillstånds- och tillsynsverket för social- och hälsovården. (Utela, M, 2012).

Den uppdaterade lagen (22/2012) ger också bättre arvsrättslig ställning för de som adopterats före 1980. I justitieministeriets pressmeddelande (15.6.2012) nämns att de som adopterats före 1980 har nu samma rätt att arva sina adoptivföräldrar och deras släktingar som biologiska barn. De ärver dock ännu också sina biologiska släktingar. Den nya lagen innehåller även bestämmelser om den s.k. öppna adoptionen.

3.2 Haagkonventionen

I Haagkonventionen, eller konventionen om skydd av barn och samarbete vid internationella adoptioner, skrivs att barn ska få växa upp i en familjemiljö; i en omgivning av kärlek, lycka och förståelse. Detta för att barnets personlighet ska ha möjlighet att få en fullständig och lugn utveckling. Denna konvention undertecknades i Haag år 1993 och Finland tillträdde Haagkonventionen år 1997. (Interpedia rf., u.å.).

Haagkonventionen utformades så att Barnkonventionens mål för adoption skulle bli praktiskt tillämpbara. Haagkonventionen fördelar ett ansvar mellan mottagarlandet och ursprungslandet. Det är samhällets uppgift att se till att det är barnets bästa som ligger till grund för adoptionen och Haagkonventionen ger staterna ansvaret över att det ska följas. Myndigheterna i adoptivbarnets ursprungsland ska utreda om en internationell adoption är den bästa möjliga lösningen för det enskilda barnet. Ifall myndigheterna inte hittar någon möjlighet att ge barnet betryggande omsorg i ursprungslandet så blir det aktuellt med internationell adoption. Myndigheterna i mottagarländerna ska se till att de blivande adoptivföräldrarna är förberedda inför adoptionen och att de är lämpliga adoptivföräldrar. (Socialstyrelsen, 2007, s. 18).

3.3 Adoptionsnämnden

Det är social- och hälsovårdsministeriet som har hand om den allmänna planeringen, ledningen och övervakningen av internationella adoptioner. Däremot är nämnden för internationella adoptionsärenden i Finland en s.k. sakkunnigmyndighet när det gäller internationella adoptioner. Till nämndens uppgifter hör bland annat att bevilja tillstånd för internationell adoption (till de sökande), att tillåta eller underkänna utländska adoptionsorgan samt att kontrollera att Haagkonventionen följs i Finland och om det behövs vidta åtgärder för att den ska följas. Andra uppgifter som adoptionsnämnden har är att följa med den internationella utvecklingen i internationella adoptionsärenden och ta initiativ för att utveckla den internationella adoptionsverksamheten. Till uppgifterna hör också samarbete med de centrala myndigheterna i de stater som är parter i Haagkonventionen, detta för att genomföra målen i konventionen och för att utbyta information som avses i konventionen. (Social- och hälsovårdsministeriet, (SHM), 2010, s. 31, 34).

3.4 Adoptionstjänstorganen

De adoptionstjänstorgan som har fått sin verksamhet beviljad av social- och hälsovårdsministeriet är: Helsingfors stads socialnämnd, Interpedia rf samt Rädda Barnen rf. Adoptionstjänstorganens uppgift är enligt Adoptionslagen (2012/22) att understöda adoptionssökande vid åtgärder som gäller internationell adoption av barn under 18 år. Adoptionstjänstorganen skall kontrollera att adoptionerna verkställs i enlighet med barnets bästa. Adoptionstjänstorganens främsta uppgift är att ordna en adoptionssökande som är bosatt i Finland för ett barn som är bosatt i ett annat land. Det skall också granskas att det inte finns lämpliga adoptivföräldrar i det land där barnet är bosatt. Adoptionstjänstorganen skall hjälpa till vid handlingar som gäller fastställande av adoption samt stödja adoptivbarnet och dennes vårdnadshavare (33§).

4 Adoptionsprocessen

I detta kapitel går vi steg för steg igenom adoptionsprocessens olika skeden (Bilaga 2). Vi nämner också vilka faktorer som kan avbryta en adoptionsprocess samt jämför adoptionsprocessen med en biologisk graviditet.

4.1 Adoptionsrådgivning

Adoptionsrådgivningen är första fasen i adoptionsprocessen. Adoptionsrådgivning är kostnadsfri och obligatorisk enligt lag. Det är en socialarbetare som ger rådgivningen antingen i hemkommunens socialmyndighet eller vid något av Rädda Barnens kontor. När man är i behov av adoptionsrådgivning skall man kontakta socialväsendet i kommunen. Kommunerna kan ibland själva erbjuda adoptionsrådgivning men de kan också köpa tjänsten av Rädda Barnen. (Interpedia rf, u.å., s.12).

Adoptionsrådgivning finns till för att under adoptionens gång kunna bevaka barnets bästa. Barnet och dess föräldrar samt adoptanterna ska stödjas med hjälp av adoptionsrådgivningen, både innan och efter att adoptionen fastställts. Under en adoptionsrådgivning utreds om det finns förutsättningar för att ordna ett adoptivförhållande och om det mellan den adopterade och adoptionssökandena kan skapas ett förälder-barn-förhållande som är bestående och positivt. (SHM, 2010, s. 13).

Enligt Adoptionslagen (2012/22) ska den som erbjuder adoptionsrådgivning i alla frågor som gäller adoption sörja för barnets bästa samt hjälpa, stöda och ge råd till barnet, barnets föräldrar och adoptionssökanden samt till de personer vars samtycke krävs till adoptionen. En av adoptionsrådgivningens uppgift är att informera om syftet med, förutsättningarna för och rättsverkningar av adoption. Föräldrarna ska informeras om vilken socialservice och vilka ekonomiska stödåtgärder som finns och även hjälpa dem att fatta ett övervägt beslut i saken. Sökandena ska hjälpas med att bedöma sina färdigheter som adoptivföräldrar och de får förbereda sig för uppgiften under adoptionsrådgivningens gång. Under adoptionsrådgivningens gång ska adoptionsrådgivaren vid behov hänvisa sökandena att ansöka om adoptionstillstånd eller begära internationell adoptionstjänst. (24§).

Vid behov ska adoptionsrådgivaren också sköta placeringen av barnet hos sökandena, när barnet placeras ska det utan dröjsmål vidtas åtgärder för att få till stånd en lyckad placering. Adoptionsrådgivningen ska enligt adoptionslagen (2012/22) se till att slutresultatet av placeringen är det bästa för barnet samt kontrollera att sökandena ansöker om fastställande av adoption och vid behov hjälpa till med att göra ansökan. (24§).

4.1.1 Bedömningen

Socialarbetaren som sköter om adoptionsrådgivningen har barnets bästa som utgångspunkt när denne bedömer familjen. Bedömningen är en process som pågår under hela adoptionsrådgivningen. Det som adoptionsrådgivare söker efter i en blivande adoptivförälder är bland annat att adoptivföräldern är kapabel att ta hand om barnets primära vård, att adoptivföräldern klarar av att handskas med besvikelser, är flexibel och kan behärska sina egna impulser. En del barn behöver tid att sörja över sina förluster, vilket innebär att en adoptivförälder bör ha förmågan att förstå barnets regression och kunna ge den tid barnen behöver. (SHM, 1999, s. 23, 26).

Finlands uppdaterade adoptionslag trädde i kraft 1.7.2012. Också i den nya lagen betonas att det viktigaste i en adoption är att främja barnets bästa. Barnets bästa innebär att man uppmärksammar hur barnet bäst kan tryggas en varaktig familj samt en lugn och välbalanserad utveckling och välfärd ifall barnet inte har möjlighet att växa upp i sin biologiska familj. Adoptionslagen understryker också vikten av att stödja alla delaktiga parter efter att adoptionen har fastställts. Adoptionsrådgivning är till för de föräldrar som ska lämna sitt barn för adoption, för de personer som ansöker om att få adoptera ett barn samt för barnet som ska adopteras. (SHM, 2013, s.4).

När ett barn flyttas från en familj till en annan kan det väcka många olika känslor, både för barnet och för föräldrarna. Adoptivföräldrarna kan också bära på tunga besvikelser såsom barnlöshet, missfall eller förlusten av ett biologiskt barn. Det är viktigt att adoptivföräldrarna går igenom och bearbetar de förluster och besvikelser som de mött innan de får erbjuda ett barn en god uppväxtmiljö. Enligt Cudmore (2005, s. 299) har många ofrivilligt barnlösa svårt att inleda adoptionsprocessen, eftersom det väcker så mycket känslor. Det är lättare att stöda barnet med dess förluster och erfarenheter när det egna sorgearbetet har bearbetats tillräckligt. (SHM, 2013, s.17).

4.2 Hemutredning

När slutet av adoptionsrådgivningens utredningsfas närmar sig ska en hemutredning skrivas. En hemutredning är med andra ord en beskrivning av de som ska adoptera. Familjens situation påverkar hur omfattande hemutredningen blir. Uppgifter som ska finnas med i hemutredningen är personuppgifter, hälsotillstånd, familjens socioekonomiska situation, motiv och önskemål som gäller barnet, vilken förmåga att uppfostra ett barn adoptionssökandena har, hur de förberett sig inför en internationell adoption och en redogörelse av ur ärendet har beretts. (SHM, 1999, s.26-27, 47-48).

4.3 Registrering som adoptionssökande

Vid Interpedia kan man registrera sig som adoptionssökande under adoptionsrådgivningen, senast när hemutredningen är klar. Registreringen går ut på att fylla i en registreringsblankett. Där skriver de adoptivsökande även kontaktuppgifterna på den socialarbetare som har hand om adoptionsrådgivningen, så att Interpedia kan skicka tilläggsanvisningar om adoptionsrådgivning vid internationell adoption till henne/honom. När registreringen har gjorts görs en preliminär bedömning om Interpedia har en passande adoptionskontakt att erbjuda. När bedömningen görs tar socialarbetaren upp saker som sökandenas ålder, hälsotillstånd och barnantal och när den är klar får de adoptivsökande en ansökningsblankett för ansökan om adoptionstillstånd. Det är adoptionsnämnden i Finland som beviljar ansökningar om adoptionstillstånd. Adoptionsnämnden i Finland lyder under Tillstånds- och tillsynsverket för social- och hälsovården Valvira. (Interpedia rf, u.å., s.15).

4.4 Val av adoptionskontakt och sammanställning av handlingar

Efter att de adoptivsökande fått tillståndet till internationell adoption godkänt ska de välja adoptionskontakt. Adoptivsökandens ansökan skickas till adoptionskontakten. När de adoptivsökande väljer adoptionskontakt (det utländska adoptionstjänstorganet) försöker man, utgående från sökandenas och adoptionskontaktens krav på varandra, hitta ett lämpligt och realistiskt alternativ. (Interpedia rf, u.å., s.15).

De adoptivsökande kan skriva vilken ålder de önskar att barnet har, och de kan också berätta om de är beredda att ta emot ett barn med särskilda behov. Adoptivsökanden kan inte välja barn åt sig, utan det är deras företrädare i ursprungsländerna som väljer föräldrar åt barnet. När en adoptionskontakt hittats ska man skicka in en sammanställning av ansökningshandlingarna. Hemutredningen är den viktigaste handlingen. När myndigheterna i kontaktländerna ska godkänna en familjs ansökan utgår de enbart från de handlingar som skickats till dem. När adoptanterna valt ursprungsland har de också valt former för hur ansökningshandlingarna kommer att behandlas, hur överlämnandet av barnet kan gå till, hurudan återrapportering de tar på sig och samtidigt hur utförlig bakgrundsbeskrivning de kan få. (Interpedia rf, u.å., s.15-16).

En del adoptionskontakter tar inte emot ansökningar hela tiden, utan meddelar när det finländska adoptionstjänstorganet får skicka in de ansökningar som kommit. Det finns också en del adoptionskontakter som tar emot ansökningar hela tiden. När adoptionskontakt har valts skall en del dokument skaffas. (Interpedia rf, u.å., s.15).

4.4.1 Att adoptera syskonpar

Ibland adopteras syskon tillsammans. En fördel är att de kan stödja varandra och tillsammans hålla livshistorien levande och minnet av den biologiska familjen. Det ställer samtidigt stora krav på föräldrarna. Barnen är oftast i olika åldrar och det innebär att man samtidigt måste kunna hantera barnens olika behov. Alla barn måste få egen uppmärksamhet och en egen relation till föräldrarna. Deras individuella behov behöver uppmärksammas och att föräldrarna förstår vad varje barn för sig behöver. (Socialstyrelsen, 2007, s. 63-64).

Ibland är inte syskon vana att vara med varandra. De har kanske varit på olika avdelningar på barnhemmet eller på olika barnhem. Om de varit tillsammans är det mycket vanligt att det äldsta syskonet tagit stort ansvar för sitt eller sina yngre syskon. Då behöver adoptivföräldrarna försöka vinna det äldsta syskonets förtroende med respekt och tålmod så att barnet gradvis kan överlåta föräldraansvaret till dem och tillåta sig själv att få vara barn. (Socialstyrelsen, 2007, s. 63-64).

4.4.2 Barnets ålder

Ett adopterat barn är aldrig nyfött när det kommer till adoptivfamiljen. En del av barnets liv har man inte fått dela. Det som barnet varit med om före adoptionen har präglat barnet och påverkar barnets framtid på ett eller annat sätt. De barn som är äldre än tre år är ofta förberedda på adoptionen på ett helt annat sätt än de yngre. De har kanske fått fotografier på sina blivande föräldrar och ibland också leksaker som de skickat till dem. Ett äldre barn kan vara i behov av att bli bemött på flera olika åldersnivåer samtidigt och har kanske ett behov av att få känna sig som ett litet barn. Ibland är det viktigt för barnet att få vara ensam med sin nya familj, för att kunna anknyta i lugn å ro. Samtidigt har barnet ett behov av stimulans från jämnåriga och behöver få vara med i sammanhang som passar för den kronologiska åldern. Barnets ålder vid ankomsten till adoptivfamiljen är inte avgörande för hur barnet kommer att må. Det som oftast är avgörande är vad barnet har upplevt före adoptionen. (Socialstyrelsen, 2007, s. 64).

4.5 Väntetid

Efter att adoptionsansökan har sänts utomlands får man av en del länder en bekräftelse att myndigheterna har godkänt adoptionsansökan, medan andra länder bara meddelar att den kommit fram. Under väntetiden är mottagande av uppgifter väldigt olika. Vissa meddelar åt adoptivföräldrarna deras könummer samt information om hur köerna framskrider, medan andra adoptivföräldrar inte får någon information alls. Väntetiden är väldigt olika beroende på val av kontakter men även inom samma kontakt kan det variera kraftigt. Då kan det handla om ändringar i lagstiftningen i kontaktlandet, att tjänstemän har bytts ut, det politiska läget, naturkatastrofer, epidemier eller att det är många andra som söker samtidigt. Annat som påverkar är också de kommande adoptivföräldrarnas egna önskningar, som exempelvis åldern på barnet och/eller hur friskt barnet bör vara. Därför finns det ingen exakt angiven tid, men man kan få en uppskattning på hur länge det kommer att ta av en adoptionsansvarig. Om väntetiden dröjer alltför länge begärs en uppdaterad information om den/de sökandes livssituation. (Interpedia rf, u.å., s.16, 29).

För blivande adoptivföräldrar lönar det sig att förbereda sig inför att bli förälder och dra nytta av väntetiden genom att delta och engagera sig i olika träffar kring adoptionstemat. På det sättet kan de blivande adoptivföräldrarna bekanta sig med andra adoptivsökanden eller personer som redan har adopterat och lära sig av varandras erfarenheter. (Interpedia rf, u.å., s.16).

De blivande adoptivföräldrarna kan förbereda sig genom att läsa olika böcker eller annan litteratur om adoption och/eller om barnets födelseland, gå på förberedande adoptionskurser eller annat som kan stöda det kommande föräldraskapet. Under väntetiden kan sökandena också förbereda sig genom att lära sig saker om barns tillväxt, särskilda behov eller barnets utveckling, samtidigt som det också är viktigt att de själva reflekterar och funderar över den kommande föräldrarollen. Samtidigt som de blivande adoptivföräldrarna tar in och lär sig mycket om den kommande tiden är det viktigt att de fortsätter med sina fritidsintressen och allt sådant de gjort förut som känns bra och är viktigt för dem. Livet skall inte enbart bli en lång väntan på det kommande barnet. (Interpedia rf, u.å., s.16).

4.6 Barnbeskedet

Efter den långa ovissheten kommer beskedet. Då berättas allt som i det skedet känns till om barnets hälsotillstånd och bakgrund. Om det uppges att barnet har något problem angående utvecklingen eller hälsotillståndet tar adoptionstjänstorganet alltid kontakt med en läkare. Några garantier om barnets hälsotillstånd kan man tyvärr aldrig ge. När man har bestämt sig om man vill ha barnet, genom uppgifterna på barnbeskedet, bekräftar man med att underteckna det officiella bekräftelsebrevet. Det kan också bli så att adoptivföräldrarna inte kan ta emot barnet, då uppstår en tung process som alltid bör diskuteras med socialarbetaren så de tillsammans får fundera över saken. (Interpedia rf, u.å., s.16).

När adoptivföräldrarna har fått besked om barnet är det bra om de ringer sin socialarbetare och berättar den goda nyheten, även om någon alltid också ringer från adoptionstjänstorganet. Socialarbetaren får på så sätt information om barnet och adoptivföräldrarnas dåvarande situation och kan redan då börja stöda familjen innan barnet kommit hem. (Interpedia rf, u.å., s.16).

Adoptivföräldrarna skall också kontakta rådgivningsbyrån så de är medvetna om vad som förväntas inför adoptionsresan. Adoptivföräldrarna kan då reda ut saker om de har något de funderar över och samtidigt lära sig om den förväntade utvecklingen och omsorgen som skall ske enligt barnets ålder. Adoptivföräldrarna ska även bestämma ett datum för den första undersökningen för det kommande barnet. Undersökningen bör göras genast barnet har kommit till Finland. (Interpedia rf, u.å., s.16).

4.7 Faktorer som kan avbryta en adoptionsprocess

Adoptionskontakterna har olika krav gällande t.ex. föräldrarnas ålder, religion, hälsotillstånd, äktenskap, barnlöshetsbakgrund, ekonomiska situation och utbildning. De kan också förhålla sig på olika sätt till frågan om någondera eller båda sökandena kan ha en skilsmässa bakom sig eller om familjen har barn sedan tidigare. (Interpedia rf, u.å., s.9). Enligt adoptionslagen (22/2012) kan adoptionsrådgivningen kan avbrytas om:

- Det inte finns förutsättningar för adoption enligt de uppgifter som kommit fram vid rådgivningen.
- Sökanden inte uppfyller de förutsättningar som de utländska adoptionstjänstorganen har ställt.
- Sökanden misskött sin betalningsskyldighet.

Det finns många olika orsaker som kan avbryta en adoption, säger Marika Elmeranta i Henrika Juslins intervju (Svenska Yle, 25.1.2012). Adoptioner avbryts om det sker stora förändringar, såsom sjukdom, arbetslöshet eller graviditet, i sökandenas liv. En del länder kräver att sökandena inte är överviktiga. Sökandena får inte vara dömda eller misstänkta för något brott. Andra stora förändringar kan vara: mottagande av fosterbarn, flyttning utomlands, dödsfall eller skilsmässor. Adoptionssökandena kan naturligtvis själv välja att avbryta processen när de vill. (Interpedia rf., u.å.).

4.8 Jämförelse mellan en biologisk graviditet och en adoptionsprocess

Ingrid Stjerna (1981, s.31) tycker att ”*det vore fel att förneka skillnaden mellan den biologiska relationen och den relation som bygger på adoption. Det vore lika fel att göra denna skillnad till något stort och i grunden avgörande*”. Olikheterna mellan relationerna kan vara både på gott och ont.

En biologisk graviditet skiljer sig en hel del från en adoptionsprocess, men det finns också likheter. En skillnad är t.ex. hur en kvinna bemöts när hon fått besked om att hon är gravid. Då ska den gravida kvinnan ta det lugnt, bara tänka på sig själv och den lille i magen. För blivande adoptivföräldrar är situationen en helt annan, de ska prestera. Allt de säger eller uttrycker kommer att analyseras och det utgör grunden för hur hemutredningen kommer att se ut. De ska vara duktiga och positiva, visa upp sina bästa sidor och formulera sin längtan efter barn så att det låter realistiskt och äkta. Ifall de blivande adoptivföräldrarna skulle tveka lite inför någon fråga, skulle utredaren fördjupa sig ytterligare på denna punkt för att komma fram till vad som gör att de tvekar. (Elias, 2000, s.48-49).

När en kvinna genomgår en biologisk graviditet riktas ofta nästan all uppmärksamhet mot kvinnan. Eftersom att det är kvinnan som bär på barnet och därmed blir större och mår bra eller dåligt så är det naturligt att det blir så. Mannen uppmärksammas inte alls på samma sätt. Också här skiljer sig den biologiska graviditeten från adoptionsprocessen. De blivande adoptivföräldrarna får prata om samma frågor i hemutredningen, gå på förberedande adoptionskurser och sammanställa adoptionshandlingarna, tillsammans och på samma villkor. Den som utreder adoptivföräldrarna är extra uppmärksamma på om det finns lika stort engagemang från både kvinnan och mannen, eftersom de ska försäkra sig om att de är eniga om att vilja ta emot ett adoptivbarn. (Elias, 2000, s.49-50).

En tredje skillnad är att det rent fysiskt syns på en biologiskt gravid kvinna att hon är gravid, graviditeten går inte att dölja hur länge som helst. Efter en tid kommer raka frågor som handlar om när barnet beräknas komma ut och hur hon mår och tänker kring den lilla människa som finns i hennes mage. För blivande adoptivföräldrar är situationen annorlunda. De blivande adoptivföräldrarna får själva ta ställning till när de vill berätta om adoptionen. (Interpedia rf, u.å., s.16)

En del par vill berätta om adoptionsprocessen i ett tidigt skede och på så sätt förbereda omgivningen så att barnets ankomst känns naturlig också för de som finns omkring familjen. Andra par känner att det är en fördel att slippa alla frågor i början av adoptionsprocessen och väljer därför att berätta i ett senare skede. Det kan bero på att de blivande adoptivföräldrarna inte känner sig redo för omgivningens frågor om t.ex. hur barnet ser ut, hur gammal det kommer att vara och när barnet kommer, vilket de själva inte kan svara på. (Interpedia rf, u.å., s.16)

När en kvinna blir mamma genom en biologisk graviditet börjar det med kroppsliga förmågor och hormonella reaktioner, medan en adoptionsprocess istället handlar om organisatorisk förmåga, uthållighet, självförtroende och vilja. En blivande adoptivförälder har sin utgångspunkt i huvudet och hjärtat. Under adoptionsprocessen blir man mamma på en medveten, tankemässig nivå. En blivande adoptivmamma tänker och pratar istället för att svettas, skrika och blöda, men är lika utlämnad och skör som biologiska mammor ändå. (Bergström, 2003, s. 54-55).

Andra skillnader är att biologiska kvinnor får föda på sjukhus i lugn och ro, medan adoptivföräldrar måste ge sig ut i världen för att få sitt barn (Weigl, 1997, s. 87). Adoptivföräldrarna är inte med och formar barnet från första stund, som biologiska föräldrar kan vara. Till skillnad från biologiska barn har adoptivbarn alltid genomgått minst en separation (Thulin & Östergren, 2004, s. 171-172).

5 Ekonomiska aspekter

En adoption innebär många utgifter av olika slag. I det här kapitlet ger vi exempel på vad det är som kostar under en adoption samt vilka förmåner adoptivföräldrar kan få. Eftersom varje adoptionstjänstorgan har olika typer av prislister har vi valt att använda Interpedias prislista som exempel. Vid Interpedia indelas kostnaderna för adoptionsprocessen i två delar: serviceavgifter för adoptionstjänst och ersättningar för adoptionskostnader. (Interpedia rf, u.å.)

5.1 Serviceavgifter (Interpedia rf)

I serviceavgifterna ingår de kontaktspecifika avgifterna för adoptionstjänst, vilket handlar om allmänna kostnader som Interpedias eller kontaktpersonens kansli- och lönekostnader. En registreringsavgift på 250 € och en årlig tjänstavgift på 300 € tillkommer. Den årliga tjänstavgiften betalas varje år från att adoptanterna registrerat sig, till slutet av det år då barnet kommit till Finland. (Interpedia rf, u.å.).

Till serviceavgifterna hör också en avgift för adoptionstjänst. Interpedias avgifter för adoptionstjänst är uppdelad i tre stadier. Den första betalningen (1500 €) sker när adoptanterna ansöker om adoptionstillstånd. De två följande betalningarna sker när ansökningsdokumenten skickas utomlands (1400 €) och när barnbeskedet kommer (1000 €). Utöver dessa utgifter tillkommer även varierande kostnader för anskaffning och översättning av dokument samt för adoptionsresan. (Interpedia rf, u.å.).

5.2 Ersättning för adoptionskostnader (Interpedia rf)

Denna del av adoptionskostnaderna finansierar de kostnader som uppkommer av adoptionen och som betalas via Interpedia. Ersättningen ska betalas i förskott, och den summan har fastställts så att den så noga som möjligt motsvarar de verkliga kostnaderna. Adoptivföräldrarna får en utredning över användningen av ersättningen för adoptionskostnader när adoptionsprocessen är i slutskedet och barnet kommit till Finland. Eventuellt överskott återbetalas till adoptivföräldrarna, och underskott debiteras i form av en slutfaktura. Kostnaderna anpassas efter hur många dokument familjen behöver, valutakursen och samarbetspartnernas krav på dokument eller betalningar. (Interpedia rf, u.å.).

Exempel på kostnader under en adoptionsprocess:

- Bestyrkande av dokumenten hos magistraten eller legalisering hos utrikesministeriet och ambassaderna.
- Arvoden åt auktoriserade översättare i Finland.
- DHL- eller motsvarande kurirpostavgifter.
- Administrativa avgifter som betalas till lokala myndigheter eller adoptionskontakten.
- Vårdavgifter som betalas till barnhemmet eller fosterfamiljen.
- Avgifter till myndigheter i kontaktlandet.
- Arvoden till den lokala tolken och/eller advokaten samt till översättaren.
- Porto i Finland.
- Kostnader för behandling och postning av uppföljningsrapporter. (Interpedia rf, u.å.).

5.3 Förmåner från FPA

Adoptivföräldrar kan få föräldraförmånerna föräldrapenning och stöd för barnavård. Det som skiljer adoptivföräldrars föräldraförmåner från de biologiska föräldrarnas familjeförmåner är att adoptivföräldrar inte kan få moderskapspenning. Adoptivföräldrarna har dessutom längre föräldrapenningsperiod och de kan också ansöka om adoptionsbidrag för adoptionen från FPA. För att få adoptionsförmånerna bör adoptivföräldern bo i Finland och adoptera via en internationell adoptionstjänst som beviljats av nämnden för adoptionsärenden, varifrån adoptivföräldern bör ha fått tillstånd för adoptionen. Adoptivföräldern kan då få adoptionsbidrag, moderskapsunderstöd, föräldrapenning och faderskapspenning. Den som självständigt adopterar ett barn har rätt till barnbidrag och stöd för hemvård. (Folkpensionsanstalten (FPA), 2012).

Den som adopterar ett barn från utlandet kan få en liten ersättning som täcker en del av adoptionskostnaderna. Adoptionsbidraget är en engångsersättning som är skattefritt. Beloppet på adoptionsbidraget är varierande och beror på barnets ursprungsland. Adopteras ett barn från Estland får adoptivföräldern 1900 euro i ersättning. Om barnet adopteras från Kina, Colombia, Sydafrika eller Kenya ges 4 500 euro, medan adoptivföräldrar om barnet kommer från Etiopien, Filippinerna eller Ryssland får 3 800 euro. För de övriga länderna får adoptivföräldrarna 3 000 euro. Om adoptivföräldrarna på samma gång adopterar mera än ett barn får de för det andra och därpå följande barn endast 30 % av adoptionsbidraget. (FPA, 2012).

Adoptivfamiljens familjeförmåner kan vara moderskapsunderstöd som ges för ett adoptivbarn under 18 år. Stödet som ges är då en moderskapsförpackning eller ett penningbelopp. Är adoptivbarnet under 7 år kan adoptivföräldern ta föräldraledigt och då få föräldrapenning. Om en maka eller sambo vill adopterar sin partners barn kan han eller hon få föräldrapenning om barnet är under ett år gammalt om han eller hon tar föräldraledig för att sköta om barnet. (FPA, 2013).

Adoptivpappor är berättigade till faderskaps- och föräldraledigt på samma villkor som biologiska pappor och får då faderskapspenning från FPA. Adoptivföräldrar har även efter föräldrapenningen rätt till vårdledighet, med stöd för privat vård eller stöd för hemvård med barnet. För adoptivföräldrar är hemvårdsstödet mera flexibelt än för de biologiska föräldrarna, adoptivföräldrar kan nämligen även få hemvårdsstöd för barn som fyllt 3 år. Stödet kan då utbetalas tills det har gått två år från det att föräldrapenningens början men stödet upphör senast då barnet börjar i skolan. (FPA, 2013).

6 Känslor

Eriksson (2009, s. 17) skriver att adoptionsprocessen kan beskrivas som en känslomässig berg- och dalbana. Adoptivföräldrarna kan uppleva känslor som rädsla, ilska, sorg, avund, skam och glädje under adoptionsprocessens gång. I detta kapitel tar vi upp vad känslor är och varför vi har känslor. Vi vill också beskriva olika känslor och på vilket sätt adoptivföräldrar kan uppleva dem under en adoptionsprocess.

6.1 Vad är känslor?

En känsla är något vi upplever eller känner. Känslor är något som genomtränger varje anblick i våra liv. Varje vaken stund består av känslonyanser, känsloutbrott och olika stämninglägen. För de allra flesta av oss definierar det sätt vi uttrycker och upplever våra känslor i hög grad vilka vi är. Det finns sex s.k. grundläggande känslor: Glädje, överraskning, fruktan, sorg, avsky och förakt. Känslor är viktiga för oss människor, de hjälper oss att effektivt hantera förändringar i omvärlden. Negativa känslor fyller en s.k. ”alarmfunktion” och kommer snabbt upp till ytan om någonting inte går som vi planerat. Den grekiska filosofen Aristoteles kom fram till att känslor och handlingar hör ihop och att känslor är en reaktion på hur människor tolkar omgivningen. (Eysenck, 2000, s. 526, 528, 534)

Känslor omfattar fysiologiska förändringar och emotionella uttryck. Känslor kan sammankopplas med att någon är beredd att göra något, vilket också kallas för handlingspotential. Det här beteendet syns som ett samspel mellan människor i sociala situationer. När vi tycker att vi upplever en känsla, så känner vi något. Gråt och darrningar är exempel på emotionella uttryck. Till varje emotionellt uttryck finns det känslor sammankopplade. När vi känner oss ledsna kan det ta sig i uttryck genom gråt, och ångest eller fruktan kan ta sig i uttryck genom darrningar. Det som hjälper oss när vi försöker tolka vad en annan människa känner är hennes ansikte och dess mimik. När vi känner något syns det oftast i vårt ansikte. Varje grundläggande känsla har ett eget ansiktsuttryck. (Eysenck, 2000, s. 529, 531).

Våra känslor hjälper oss att bemöta människor på ett godhjärtat och medkännande sätt. Carlander (2006, s.20-24) skriver hur vi hanterar våra känslor genom att beskriva ett s.k. känsloträd. Vid rötterna av trädet hittar vi våra grundläggande känslor, våra kroppsliga reaktioner. Stammen fångar upp information som kommer genom rötterna och tolkar det som händer med en känsla. Carlander beskriver vidare:

”Längre upp i stammen delar sig grenverket åt flera olika håll. Där finns vårt samlade minne av alla tidigare händelser där vi känt, reagerat, blivit utsatta, lyckats och misslyckats på ett liknande sätt. I grenverkets yttre delar finns de reflektioner och tankar vi gör kring det vi upplever och tidigare upplevt.”

Och det är där vi beslutar oss för hur vi ska reagera i en ny situation. När vårt träd har ett ”friskt flöde” klarar vi av att tänka och reflektera i bild hur vår verklighet är. Men när starka känslor tar över hand leder det till att flödet slutar fungera. Situationer som orsakar att känslöflödet stoppas består av någon form av vanmakt. Carlander (2006, s.28) understryker att vi inte kan radera oönskade eller komplicerade känslor. Ju mer vi försöker undantränga de jobbiga känslorna desto starkare blir de. Det är bättre att försöka lära sig att acceptera dem utan att låta oss kontrolleras utav dem.

6.2 Beskrivning av vanliga känslor före och under adoptionsprocessen

6.2.1 Rädsla

Rädsla och ångest står i nära relation till varandra. Ångest gör människan rädd samtidigt som rädslan bildar en grund för ångesten. Fastän rädslan i sig inte är någon trevlig känsla finns den hos oss för att rädda livet på oss. Det är känslan av rädsla eller oro som får oss att fundera på hur vi ska gå tillväga när ett hot dyker upp. Ibland använder vi rädslan genom att tänka ut värsta tänkbara scenario och gläder oss efteråt över att det trots allt inte blev så hemskt som vi tänkt. (Carlander, 2006, s. 61).

Bergström (2003, s.55) skriver att som blivande förälder längtar man ju inte efter att få omsätta sina teoretiska kunskaper i praktiken, man längtar snarare efter en relation som består av närhet, kärlek och omsorg. Det kan därför vara svårt att vara den vuxna och mogna mamman som förväntas av en blivande adoptivmamma. Trots alla förberedelser kan den blivande adoptivföräldern känna sig liten, orolig och rädd. Tankar som ”Tänk om barnet inte tycker om mig?” och ”Tänk om jag inte känner som jag borde?” kan uppstå. Adoptivföräldrarna kanske måste hålla all längtan bort från sig själva för att orka med ovissheten och väntan. Det kan vara en tung börda att gå omkring med dessa tvivel under adoptionsprocessen.

Daniluk & Hurtig-Mitchell (2003, s. 392) skriver att adoptivföräldrar under en adoptionsprocess kan vara rädda att människor i omgivningen, t.ex. släktingar, inte skulle godkänna deras adoptivbarn som en ”legitim” familjemedlem.

Kats (1987, s. 106) skriver att en känsla som många adoptivföräldrar känner under en adoptionsprocess är osäkerhet. Det är tungt att hela tiden vara beredd på att både få ett barn och att inte få ett barn.

6.2.2 Ilska

Ilska är en stark känsla. Carlander (2006, s. 31) skriver att ilskan behövs för ett gott liv och att personer som inte kan bli arga också har problem med andra grundläggande känslor. Psykosomatiska åkommor såsom värk, spänningar och stressymptom kan uppkomma hos personer som inte överhuvudtaget kommer i kontakt med ilska. Ordet ilska kan sammankopplas med att någon har som mål att skada någon, men också med kämpaglöd och mod. Ilska är en känsla som kan hjälpa oss människor men även utsätta oss i utsatta situationer. I Daniluk & Hurtig-Mitchells (2003, s. 392) undersökning framkom att en del adoptivföräldrar var arga över att vara tvungna att försvara sitt beslut om att adoptera, tillskillnad från biologiska föräldrar. Adoptivföräldrarna gav som exempel att människor antog att de var ute efter att rädda ett barn, medan adoptivföräldrarnas egentliga mål var att få bli föräldrar.

Adoptivföräldern Eje Wollding (Weigl, 1997, s. 81) beskriver ilskan över att andra ser deras adoptivbarn som ett välgörenhetsobjekt:

”Många säger att vi är så fantastiska och fina som tagit en pojke som inte skulle ha fått vård annars. Men då blir jag lite sur. För de säger det på fel sätt, som om vi gjort det halvhjärtat, ’jaja, vi tar väl honom då’. Och så känner vi inte det. Vi har tagit hem vår goa kille.”

En annan adoptivmamma, Anna Mannheimer, (Thulin & Östergren, 2004, s. 30) beskriver sin frustration över att människor tycker synd om henne:

”’Men det här är väl kanske ändå bäst till slut’ säger hon och tittar mot superbäbisen i min famn. Som om min dotter var något jag till slut fått nöja mig med, som om hon kommit istället för något annat.”

Adoptivmammans Kristina Thulin (Thulin & Östergren, 2004, s. 110) berättar om hur hon av några blivit bemött efter att ha berättat om adoptionen: *”En och annan blir förvånad, de har inte hängt med och ser närmast chockade ut när vi berättar om adoptionen. Istället för att säga grattis sänker de rösten: Men, kan ni inte få egna barn?”*

6.2.3 Avund

Avund grundar sig i att någon annan har någonting som inger en djup känsla av obehag, där obehaget kommer från att man själv önskar sig detta. Avundsjukan växer fram ur vad någon annan har, är eller gör. Carlander (2006, s.80-81) skriver att avundsjukan uppmärksammar en brist hos vår personlighet, eller det vi utrustat vår personlighet med. Det finns också en s.k. positiv avundsjuka, som motiverar oss att komma vidare i livet. *”Hon har något jag inte har, det gör mig avundsjuk. Då får jag försöka skaffa mig det också”*. Den positiva avundsjukan kan bidra till att vi vågar fatta beslut i vårt liv som vi kanske inte annars vågat ta. (Carlander 2006, s.80-81).

I Hjelmstedts (2003, s. 19) undersökning om känslomässiga reaktioner på infertilitetsbehandlingar, graviditet och föräldraskap konstateras att kvinnor och män kan känna orättvisa över sin barnlöshet samt att kvinnor kan känna avundsjuka till andra som har barn.

6.2.4 Sorg

När det handlar om sorg har varenda människa olika erfarenheter. Enligt Carlander (2006, s. 101-102) beskrev Sigmund Freud sorgens stämning med ordet smärtsam. Det gör ont eftersom vi har blivit berövade något som är viktigt för oss i livet. Det tar tid att sörja. Sorgen är en reaktion på en väntad eller oväntad förlust och när vi förlorar någon eller något krossas våra framtidsplaner. Vår värld blir fattig och tom. Sorgen i sig själv är inte sjukligt, men den får oss att se saker och ting ur andra perspektiv och den förändrar våra upplevelser för en tid. När vi sörjer kan vi ha lätt att beskylla oss själva och snabbt bli arga. Vi behöver få tala om vår sorg, berätta för människor om och om igen hur det känns och vad som hänt, för att kunna bli ”botade”. Vi sörjer inte nödvändigtvis bara det som varit, vi kan även sörja den framtid som vi gick miste om.

Tidigare forskning visar att blivande adoptivföräldrar kan ha gått igenom en sorg över att inte kunna få biologiska barn. Hur föräldrarna än försökte och hur mycket tid, pengar och energi de än lade på olika behandlingar så lyckades de inte med sin önskan om biologiska barn. Många föräldrar har svårt att veta hur de skulle komma över sin sorg, men det är ett måste innan beslutet om att adoptera kan tas. (Daniluk & Hurtig-Mitchell, 2003, s. 389).

En adoptivförälder kan känna empati och en sorg för adoptivbarnets biologiska mammas skull (Ericsson & Karlsson, 2005, s. 6).

Kats (1987, s. 106) skriver om en känsla av sorg och uppgivenhet under väntetiden:

”Det blir ingenting. Det finns inget barn, vi duger inte. Det är för sent. Vi är för gamla, blir för gamla. Det var inte meningen att just vi skulle ha något barn. Bäst att inte tänka, inte fantisera, inte hoppas – vi får ändå inget barn. Det gör bara ont...”

6.2.5 Skam

Carlander (2006, s. 46) skriver att skammen är sammankopplad med vår identitet och vår upplevelse om vilka vi är. Det som påverkar hur vi förhåller oss till skammen är bl.a. vilka livsmål vi har, vilken karriär vi gör och vilka vänner vi umgås med. Vi människor är sårbara för skamkänslor och det kan göra att vi håller tillbaka våra ambitioner och förmågor. Olika former av avvisanden, t.ex. ”du duger inte, jag älskar dig inte och vi gillar dig inte” är situationer som kan framkalla skamkänslor. Skammen är en smärtsam känsla och tillskillnad från skulden där vi har gjort något fel innebär skam att det är vi som är felet (Carlander, 2006, s.49).

Att inte kunna få biologiska barn kan kännas förödande. Hos de som inte kan få biologiska barn kan känslor som skam, skuld och ofullständighet komma fram. Speciellt infertila kvinnor kan skämmas och känna sig ofullständiga, eftersom det är deras kropp som i en biologisk graviditet bär barnet. (Loke, Yu & Hayter, 2012, s. 504, 507).

6.2.6 Glädje

Glädje, det vill säga humor, leenden och skratt, har en positiv inverkan på människornas välbefinnande. Glädje gör massor av bra saker för oss. Den förbättrar vår livskvalitet, hjälper till att stärka vårt immunförsvar, hjälper oss att hantera kriser och lösa problem, förebygger utbrändhet, minskar stressnivån samt främjar människors samspel mellan varandra. (Furman & Ahola 2003 s. 36-39).

Iversen och Andersson (2011, s. 23-24) skriver att adoptanterna när de blivit godkända som adoptivföräldrar upplevt känslor som glädje och lättnad, och en del adoptanter har också berättat att de grät av glädje. Samtidigt beskriver adoptanterna känslor av kaos, chock och överklighet. En del adoptanter har nämnt att den enorma lyckan och glädjen dämpats en aning eftersom det är svårt att begripa det som händer. Eriksson (2009, s. 37) skriver att *”känslor av lycka och glädje finns med i början av adoptionsprocessen i form av förväntan och hoppfullhet”*.

6.3 Känslor och tankar kring adoptionsrådgivningen

Weigl (1997, s. 51) intervjuar adoptivmammans Ingrid Stjerna och ställer frågan ”*Varför måste adoptivföräldrar granskas och godkännas medan vem som helst kan skaffa biologiska barn utan att samhället lägger sig i?*”. Stjerna svarar att hon hellre ser det som en utredning som innehåller bearbetande samtal där människor får stöd i beslutet om de ska ge sig in i detta (adoption), ”*som inte är vilket föräldraskap som helst*”.

Segander (2011, s. 56) är en annan adoptivmamma. Hon skriver att bedömningen aldrig kändes som att bli granskad in på bara kroppen, utan att det tvärtom ingav en känsla av respekt för adoptivbarnets ursprungsland. Det var värdefullt för Segander att få gå igenom bit för bit vad det riktigt innebär att ta hand om ett barn.

Segander upplevde att det kändes bra att veta att ursprungslandet fick försäkra sig om att hon och hennes man var lämpliga adoptivföräldrar. Segander skriver att det andra som rådgivningen och bedömningen lärde henne var ”... *att jag fick acceptera att jag är en egoist som vill ha egna barn och att det är viktigt att erkänna för sig själv*” (Segander, 2011, s. 56).

Adoptivmammans Katarina (Thulin & Östergren, 2004, s. 119) tycker att adoptionsrådgivningen kändes okej fastän det nog var nervöst innan. Hon tycker att det är en av de få gånger i livet som man helt fritt kan tala om sig själv och sitt liv i timtals åt någon som uppmärksamt lyssnar utan att kräva någon uppmärksamhet tillbaka.

7 Tidigare forskning

Pia Erikssons forskningsrapport *I adoption är ingenting säkert före man får barnet i sin famn* behandlar brukares upplevelser av den internationella adoptionsprocessen. Eriksson (2009 s. 8, 59) har i sin forskningsrapport beskrivit och analyserat hur personer som önskar adoptera upplevt den internationella adoptionsprocessen samt samtal kring dessa. Undersökningen är gjord med hjälp av narrativa intervjuer med 11 kvinnor som har varit med om en adoptionsprocess som antingen slutat med att de fått adoptera eller med att adoptionsprocessen avbrutits. Eriksson har granskat adoptionsprocessen från att adoptanterna påbörjar processen genom att ta kontakt med en professionell fram till att adoptivbarnet kommer hem.

I Erikssons (2009, s. 59) forskningsrapport framkommer bl.a. att de övergripande händelserna av den internationella adoptionsprocessen och känslomässiga upplevelserna är likartade i de amerikanska, kanadensiska, svenska och finska samhällena.

Daniluk & Hurtig-Mitchell (2003 s. 389) har i sin kvalitativa undersökning forskat om erfarenheterna av att bli föräldrar genom adoption efter att ha genomgått många fertilitetsbehandlingar. De har intervjuat 39 infertila par som har berättat om hur de beslöt sig för att adoption var ett alternativ, hur de upplevde adoptionsprocessen samt deras upplevelser av att bli adoptivförälder. Resultatet visade att när paren beslöt sig för att adoptera så uppstod en process av att erkänna vad de förlorat genom sin infertilitet och en process av att skilja på deras önskan av ett biologiskt barn och önskan att bli förälder. Föräldrarna var också tvungna att reflektera över om de kan älska ett barn som inte har deras gener men samtidigt kunna förstå att det blir lika mycket eget som ett biologiskt barn.

Daniluk & Hurtig Mitchell (2003, s. 397-399) har också kommit fram till att många underskattar hur viktigt sorgearbetet över att inte kunna få biologiska barn är. Av undersökningen framkom också att det inte är samma sak att sörja över infertilitet som att sörja över barnlöshet, eftersom det för en del var viktigt att få biologiska barn som delade deras gener. De intervjuade respondenterna beskrev en känsla av maktlöshet eftersom de inte kunde påverka en sådan viktig del av deras liv. Respondenterna upplevde hemutredningen som en tung del av adoptionsprocessen, eftersom de upplevde att de undersöktes noggrant både ekonomiskt, psykiskt, känslomässigt och personligt av olika myndigheter. Respondenterna nämnde även orättvisan över att biologiska föräldrar inte behöver utredas för att få barn.

8 Metod och tillvägagångssätt

I det här kapitlet berättar vi varför vi har valt kvalitativ forskningsmetod, och varför vi använder oss av intervjuer för att samla in material. Vi kommer också att redovisa för hur vi har valt respondenter och på vilket sätt vi berättar åt dem om datasekretess samt hur vi skyddar deras identitet. Vi har valt att intervjua adoptivföräldrar som genomfört en eller flera adoptionsprocesser.

8.1 Kvalitativ metod

Kvalitativa metoder går mer på djupet. Man intresserar sig för det unika och på det eventuella avvikande. Kvalitativa metoder handlar om beskrivning och förståelse. En kvalitativ undersökning innebär att respondenten har möjligheten att svara fritt istället för att begränsas av fasta svarsalternativ. En intervju tillåter intervjuarna att ställa följdfrågor, vilket gör den kvalitativa undersökningen flexibel. Efter första intervjun går det att lägga till frågor om det fattas något, eller också bara finjustera frågorna. (Holme & Solvang, 1997, s.76-80, 99).

8.2 Tillvägagångssätt

Eftersom vi undersöker om människors upplevelser vill vi använda oss av den kvalitativa forskningsmetoden intervju. När man intervjuar är det viktigt att man visar ett intresse för personen/ personerna man intervjuar och att man lyssnar utan att avbryta (Davidson & Patel, 1991, s.71).

De som blir intervjuade är i en krävande situation. De ska både redovisa och argumentera för sina åsikter. Därför måste en intervju vara frivillig. För att intervjuerna skulle bli så bra som möjligt använde vi oss av bandspelare. Det hjälpte till så att både vi och respondenterna kunde slappna av. Vi kunde lyssna på respondenterna även fast vi ibland antecknade små saker om det behövdes. Vi frågade respondenterna om det var okej att spela in intervjun och ifall det inte var okej så antecknade vi bara. Brinkman & Kvale (2009, s. 221-222) nämner att det är viktigt att översätta från talspråk till skrift så länge intervjun finns i minnet. Därför lyssnade vi igenom bandet direkt efter varje intervju och skrev ner den.

8.3 Respondenter och datasekretess

När vi valde respondenter till vår intervju använde vi oss det s.k. bekvämlighetsurvalet, vilket innebär att vi valde respondenter som var lättillgängliga för oss (Holme & Solvang, 1997, s.183). Vi upplever inte att det var till vår nackdel att använda oss av bekvämlighetsurvalet. Vi har intervjuat både män och kvinnor. Intervjufrågorna handlar om tankar, känslor och erfarenheter, vilket innebär att varje respondents svar är unikt eftersom alla människor som genomgår en adoptionsprocess upplever den på olika sätt.

Datasekretess handlar om att det material vi samlar in, i vårt fall inspelningarna och anteckningarna från intervjuerna, ska skyddas mot missbruk. När materialet inte behövs längre förstör vi anteckningarna och raderar inspelningarna. När det gäller intervjuer tillämpas en princip som grundar sig på ett informationsbaserat godkännande. Det handlar om att respondenterna ska informeras om vad vi ska använda intervjuerna till (Statistikcentralen, 2013). Vi berättade att vi vill använda intervjuerna till vårt lärdomsprov, som handlar om att undersöka adoptivföräldrars erfarenheter av adoptionsprocessen. Vi berättade också att de kommer att vara anonyma och att inspelningarna och anteckningarna kommer att förstöras (Holme & Solvang, 1997, s.105).

Vi vill skydda våra respondenters identitet genom att inte skriva ut deras namn, ålder, kön eller ort. Vi har också beslutat att vi inte nämner varifrån adoptivbarnen kommer eller vilket årtal de kommit till Finland.

9 Resultatredovisning

I detta kapitel redovisar vi resultaten av våra intervjuer med respondenterna. Redovisningen kommer att vara sammankopplad med våra intervjufrågor. Vi delar in underrubriker i kapitlet utgående från de intervjufrågor vi ställt respondenterna. Vi kommer att jämföra respondenternas svar med varandra och ta upp likheter och olikheter. Vi vill också citera en del av respondenternas svar för att på det viset noggrant försöka få fram det som de berättat.

Vi använder oss av kursiv stil och citattecken när vi skriver ut citaten, och vi använder oss av detta utelämningsstecken: (...) när ord är borttagna ur citatet. Vi har tagit del av sex respondenters upplevelser och känslor från en adoptionsprocess. Tre av respondenterna har genomgått två adoptionsprocesser, två respondenter har genomgått en adoptionsprocess och en respondent har sin andra adoptionsprocess på gång. Vi har analyserat våra intervjuer utifrån teoretisk tolkning, vilket innebär att vi har lyssnat på och reflekterat över svaren från intervjuerna och gjort tolkningar på basis av dem (Kvale & Brinkmann, 2009, s. 253-254).

9.1 Vilka tankar och känslor har adoptivföräldrar upplevt under adoptionsprocessen?

9.1.1 Adoptivföräldrarnas känslor efter beslutet

Vi inledde intervjun med att fråga hur det kändes när de beslutat sig för att starta upp en adoptionsprocess. Vi fick blandade svar på den frågan. En respondent svarade att denne var bekymrad och orolig, respondenten fortsatte med att *”det var ganska sådär oöverkomligt, att ska det lyckas hela det här? (...) Man trodde inte att det blir något slut på den här processen.”* En annan respondent nämnde också den långa processen, *”man visste att det är en så lång process (...) det är så länge tills det börjar hända någonting (...) nu ska vi börja på, nu ska vi få undan det här”*. Flera respondenter har sagt att de var förväntansfulla och ivriga att få börja på. En respondent tyckte inte att det kändes något speciellt. Andra svar var att det kändes spännande, att det kändes bra och att det var en lättnad att slippa alla andra försök.

En följdfråga till den inledande frågan var hur de kom fram till beslutet att påbörja en adoptionsprocess. En del respondenter hade innan beslutet insett att de inte kan få biologiska barn. Två av respondenterna var intresserade av adoption redan innan de visste om de kunde få biologiska barn eller inte. Samma respondenter nämnde att det inte var något stort beslut, utan att de snarare väntade på att få åldern inne så att de kunde inleda adoptionsprocessen. För andra respondenter började åldern tvärtom komma emot, de kände att de höll på att bli gamla och det var även en orsak att de påbörjade en adoptionsprocess just då.

Flera av respondenterna har också nämnt att de idag inte på något sätt sörjer att de inte har biologiska barn.

9.1.2 Känslor kring att berätta åt omgivningen

Majoriteten av respondenterna har varit öppna med adoptionen i ett tidigt skede. Två respondenter sa att de berättat för de närmaste under tiden de fick rådgivning, eftersom de där skulle svara på hur de närmaste reagerat på deras beslut. De sa att de berättade öppet om adoptionen först efter att de fick beskedet om att de var godkända, eftersom det kändes så otryggt innan. *”Vi vågade inte riktigt börja prata om beslutet om det skulle bli sådär att alla vet om det och sen kommer beslutet att vi inte blev godkända”*.

Nästan alla respondenter var överens om att omgivningen reagerat på ett positivt och stödjande sätt. En respondent berättade att *”Det var nog svårare för vår omgivning än för oss själv (...) de vet inte hur de ska förhålla sig (...) det blir väldigt mycket ’hysh-hysh’ (...) de vågar inte prata om det”*. Respondenten önskade att människor istället skulle våga prata rakt ut och fråga.

9.1.3 Känslor och tankar under väntetiden

För många respondenter var maktlösheten och ovissheten två jobbiga känslor som hängde med under hela väntetiden.

”Adoption är fruktansvärt, det är så fruktansvärt! (...) Det är nej eller ja (...) Man kan få vänta så otroligt länge.”

”Man tror inte att det ska bli något barn.”

”Väntan var jobbig, men ännu jobbigare att inte veta något”

Respondenterna hade gjort väldigt olika saker under väntetiden. En del såg på filmer som handlade om barnets ursprungsland, några gick på språkkurs och ordnade på eget initiativ träffar med andra adoptivföräldrar. En del respondenter berättade att de grät mycket under den påfrestande väntetiden. En del respondenter höll sig sysselsatta under så gott som hela väntetiden medan andra respondenter tog det mer lugnt.

Många av respondenterna hade svårt att lita på att de skulle bli godkända som adoptivföräldrar. En respondent berättade att det fanns en rädsla att det de sa på något sätt skulle misstolkas till något negativt. Därför valde de att inte ta upp saker som inte frågades av dem. Respondenten nämnde också att de så långt som möjligt undvek läkaren. Respondenten sa: *”man ska vara ’dö färdig’ före man far någonstans (sjukhus eller dylikt), eftersom man är i en adoptionsprocess och inte får vara sjuk”*. En annan respondent nämnde att det enda man har råd att drabbas av är en förkylning som kan botas med värkmedicin.

På följdfrågan om respondenterna kände att de vågade vara ärliga under rådgivningen svarade de:

”Njääe... Nää.”

”Näää (...) Vi var kanske onödigt ärliga i första processen”

”Det vågar man nog, vi är ju alla bara människor (...) De skulle nog ha sett igenom en om man skulle ha ljugit”,

”Man var inte riktigt sig själv (...) Det var nog en viss press (...) Klart att det var spännande, man tänkte nog på vad man kan säga... kan man säga det här? Men nog var vi ju ärliga.”

Många respondenter har upplevt att de under rådgivningen varit tvungna att noga välja orden.

9.1.4 Känslor kring den efterlängttade bilden

Något som många blivande adoptivföräldrar går och väntar på är bilderna på deras blivande barn. Vi ville veta hur det var att få bilderna av barnet och vilka känslor det väckte att se sitt barn för första gången. Alla respondenter tyckte det var väldigt spännande när brevet kom.

”Nog tittade jag mycket på dem (bilderna) och funderade...”

”Det kändes osäker och det var svårt”. En respondent berättade om två adoptivföräldrar som hade fått en bild av ett barn som de trodde skulle bli deras, men att de senare fick en ny bild på ett annat barn. Därför hade respondenten svårt att lita på att just det barnet skulle bli deras. Respondenten var också väldigt orolig att någonting skulle inträffa eller att något skulle hända barnet. En annan respondent sa att det var när bilderna kom som det kändes på riktigt.

9.1.5 Sårande ord

Adoptivföräldrarna berättade om vilka sårande frågor och kommentarer som de fått gällande adoption. Majoriteten av respondenterna hade fått frågan *”Kan ni inte få egna barn?”* och det tycker de flesta är en sårande fråga, eftersom adoptivbarn är lika mycket egna som biologiska barn är. *”Det är alla gånger egna barn. Det finns biologiska barn och adopterade barn, men det är ändå egna barn. Det är inte någon annans.”* En respondent hade också hört frågan *”Var är barnets riktiga mamma?”*

Andra frågor som flera av respondenterna hade fått höra var *”Varför skaffar ni inga barn?”* eller *”Ska ni ta ett barn? Vad kostar det?”* En respondent sa att *”Man tar inte barn, man får barn”*. En annan respondent konstaterade att *”Något som många verkar glömma är att det inte är barnet som kostar, utan vår väg till barnet och allt vad det innebär (...) Barnet i sig själv har ju inget pengavärde, utan endast ett ovärderligt människovärde”*

En respondent berättade att det inte är roligt att höra uttrycket *”Det bara hände, jag blev bara gravid”*, som om det vore den enklaste saken i världen.

Rasism är något som oroar och sårar så gott som alla respondenter. *”Rasism är nog det värsta, helt klart.”* Respondenterna hade fått höra att *”hoppas ert barn blir till något”* och flera respondenter hade fått onödiga kommentarer om barnets hudfärg.

Något som många respondenter blivit sårade av är när deras barn blir sedda som välgörenhetsobjekt. *”Det sårar ganska mycket egentligen, mest för barnets skull men också för egen skull”*. Två vanliga uttryck är: *”Nog är ni fina som gör det här!”* och *”Nog är det så bra att de (adoptivbarnen) får flytta hit!”* En respondent sa *”Det tycker jag inte alls om, vi har ju velat ha barn, inte är det ju någon god gärning!”*

En respondent uttryckte det på det här sättet:

”Vi adopterade inte för att hjälpa ett barn, om vi skulle ha gjort det skulle barnet stå i skuld till oss, eftersom vi har hjälpt det hit. Så får det aldrig vara. Det är vi som vill ha barnet. Det får inte bli så att barnet känner tacksamhetsskuld”

Många människor uttrycker sig på ett sätt som gör att adoption framstår som ett betydligt sämre alternativ än biologiska barn. Respondenterna har berättat att människor kan komma med beklagande kommentarer istället för gratulationer. En respondent hade fått kommentaren *”Jaa... ska vi gratulera, eller?”* när de fått hem sitt barn. I en intervju sades att man måste förklara att barnet är lika värdefullt, att det är lika mycket deras barn fastän de inte varit med från barnets första dag. En del av respondenterna sa att de inte tror att människor menar något illa med kommentarerna, utan att det beror på okunskap.

9.1.6 Tankar kring etik och adoption

”I de bästa av världar finns inga föräldralösa barn, och alla som vill ha biologiska barn får.”

Under våra intervjuer har vi diskuterat etiska frågeställningar. Flera respondenter betonade att adoption är en s.k. *”win-win situation”*. Det är en lycka för adoptivföräldern att få ett barn, och även en lycka för barnet att få ett kärleksfullt hem. De flesta respondenter har tagit upp att egoism utgör grunden för adoption. Flera respondenter berättade att de hade konstaterat att de är egoister eftersom de ville ha ett eget barn.

Vidare har respondenterna konstaterat att den egna viljan och längtan efter ett barn måste finnas där för att de ska få adoptera. *”Man ska inte adoptera ett barn för att hjälpa barnet”*. Men de har också konstaterat att fastän adoption är en egoistisk handling behöver det inte betyda att det inte för något bra med sig. Några respondenter hade funderat på om adoptivbarnet får det tufft i Finland, på grund av alla fördomar som finns.

9.2 Adoptivföräldrarnas tankar och känslor om adoptionsprocessen

9.2.1 Tankar om adoptionsprocessen och hur den kunde utvecklas

I följande fråga undrade vi om alla delar i adoptionsprocessen behövs. Här hänvisade vi till den konkreta adoptionsprocessen, dvs. rådgivningen, hemutredningen och bedömningen. Alla respondenter har nämnt att adoptionsprocessen är lång och oviss. Något som en del respondenter tycker att borde utvecklas är längden på adoptionsprocessen. Några respondenter ansåg att processen kunde vara kortare och effektivare, medan andra respondenter tycker att den långa väntan behövs.

Fastän respondenterna under rådgivningen är tvungna att svara på svåra frågor, har många nämnt att det har varit väldigt intressant och givande att diskutera med socialarbetaren. En respondent kom ihåg att socialarbetaren frågat vem som gör vad i hemmet, om de grälar, hur de grälar och hur de reder ut konflikter. Respondenten sa också att *”De fanns ju till för att hjälpa (...) kollade att man var lugn och sansad (...) att man var lämplig (...) inte var det nå’ hopplöst (...) det är sakliga människor”*. En annan respondent sa att det var intressant att få fundera på saker som man annars inte skulle fundera på.

En negativ sak som kom fram var att det var jobbigt om socialarbetaren byttes ut mellan gångerna. En respondent förstod att det kan kännas jobbigt att genomgå alla utredningar, men tyckte själv att varje utredning kändes som ett steg framåt i adoptionsprocessen. De respondenter som genomgått flera adoptionsprocesser sa att den andra utredningen kändes lättare. Att vänta var däremot tuffare, eftersom de visste vad de väntade på.

Flera respondenter berättade att det känts orättvist att bli så noggrant granskad, medan föräldrar till biologiska barn inte på något sätt behöver genomgå något liknande. *”Det är frustrerande och man blir arg (...) varför ska man vara en ’övermänniska?’”* Kraven för att få bli adoptivförälder är så höga. *”ekonomi, vad du äger, hurudant hus du har, det känns ju som att man blir granskad på alla sätt och vis, desto mera du har desto bättre är det, vissa länder har att du måste förtjäna en viss summa.”*

En annan sak som kom fram var att en del respondenter upplevde att vissa saker som adoptionstjänstorganet satte stor vikt vid under bedömningen var irrelevant. Det handlade om saker som inte alls hörde ihop med föräldraskap eller dugligheten som adoptivförälder. En respondent var tveksam till adoptionstjänstorganets roll. Respondenten tyckte att de (adoptivföräldrarna) på egen hand, efter att ha fått sitt adoptionstillstånd godkänt, skulle få ta kontakt med en organisation i det land varifrån de önskar adoptera.

Många respondenter önskade att de förberedande kurserna skulle förbättras. Alla respondenter som deltagit i förberedande kurser inför adoptionen har upplevt dem på olika sätt. Några respondenter hade negativa upplevelser av dem. Det konstaterades att kurserna var väldigt problemfokuserade och dystra. Respondenterna berättade att de under kursens gång i princip bara fick veta vad som kan/kommer att gå fel. En respondent tycker att kursen var väldigt dyr, *”900€! Det tycker jag är sjukt. Vad kostar en förberedande kurs för biologiskt gravida?”* . Respondenterna betonade dock att det är viktigt med förberedande kurser, men att de tycker att upplägget borde vara annorlunda.

Flera respondenter ansåg att det hade varit bra att få höra hur viktigt det är med den tidiga anknytningen, eftersom adoptivbarn kan ha så mycket i bagaget. *”De har speciella behov, ibland har de varit med om så mycket”*.

9.2.2 Likheter och skillnader mellan en biologisk graviditet och en adoptionsprocess

En skillnad är hur man bemöter den gravida kvinnan. Den biologiskt gravida kvinnan får oftare frågorna ”Hur mår du?” och ”Hur länge har du kvar?” istället för den som är mitt i en adoptionsprocess, där frågan istället lyder ”Har ni hört något mera?”. På grund av den psykiskt påfrestande adoptionsprocessen är det minst lika viktigt att komma ihåg att fråga de blivande adoptivföräldrarna hur de mår och det hur känns. En respondent sa *”det kan vara ännu viktigare att fråga av de som väntar på ett adoptivbarn.”*. Respondenten berättade också att det händer att adoptivföräldrarna berättar hur en adoptionsprocess fungerar istället för att få berätta hur de själva mår och upplever den. Flera respondenter nämnde att mot slutet av adoptionsprocessen då de väntat så länge, kan det bli jobbigt att svara på frågor om adoptionsprocessen eftersom de själva inte kan svara.

Flera av respondenterna nämnde att adoptivföräldrar blir föräldrar över en natt *”En dag är man barnlös och nästa dag är man förälder”*, *”Man väntar och väntar och väntar (...) Över en natt blir man förälder till ett äldre barn (...) Ibland hänger huvudet inte riktigt med ”*. En annan sak som respondenterna tyckte var att adoptivpappan på ett helt annat sätt får vara delaktig i processen. *”Båda två är lika mycket gravida”*.

Respondenterna har också nämnt den fysiska skillnaden. Det syns inte på en blivande adoptivmamma att hon är gravid. Ett av problemen med att en adoptionsprocess inte syns är att det inte går att veta hur länge det är kvar av den. En adoptionsprocess begränsar de blivande adoptivföräldrarna till en viss del eftersom det blir svårt att planera livet då de inte vet när det blir dags att hämta hem deras barn. Ännu en skillnad är att medan en biologisk graviditet är ca 9 månader kan en adoptionsprocess pågå i årtal. En respondent sa att biologiskt gravida bär sitt barn i magen under hjärtat, men att adoptivmammor bär sitt barn i hjärtat.

En annan skillnad är att adoptivföräldrar inte har samma möjlighet att bilda en stor familj med många barn, eftersom adoptionsprocesserna är så långa och åldersgränsen kommer emot. Det framkom också skillnaden att adoptivbarnet inte liknar sina adoptivföräldrar, vilket en del adoptivföräldrar kan sakna. En respondent sa *”Det går inte att förneka att man lite saknar att se liknande drag från sig själv på barnet”*.

Ytterligare en skillnad är att det för en biologisk mamma alltid finns möjligheten att ansöka om adoption, medan det för en som är ofrivilligt barnlös inte finns möjligheten att föda ett biologiskt barn. I flera intervjuer kom det fram skillnaden att det är svårt att få adoptera ett nyfött barn. Barnen är oftast mellan ett till tre år gamla. En respondent nämnde att det ännu idag finns en avundsjuka till de som får bli mamma åt riktigt nyfödda barn. Respondenten berättade att denne nog är glad för de som fått en baby, men att avundsjukan och sorgen ännu gör för ont för att respondenten skulle kunna ha babyn i sin famn.

För en biologisk mamma spelar det inte någon stor roll hur det politiska läget ser ut, medan det för en av våra respondenter förlängde väntetiden på grund av att kontaktlandet bytte president mitt i adoptionsprocessen.

En likhet är att ingen blivande förälder vet om barnet är friskt, vilka egenskaper barnet kommer att ha eller hur barnets framtid kommer att se ut. Något annat som är likadant mellan graviditeterna är att både blivande biologiska mammor och adoptionssökanden kan få missfall. I adoptionsprocesser handlar missfall om att inte bli godkänd som adoptivförälder. En annan likhet är att ingen blivande förälder vet vad föräldraskap eller ett liv med barn innebär innan det första barnet finns i deras liv.

9.2.3 Adoptivföräldrarnas slutord om adoptionsprocessen

Några respondenter konstaterade att adoptionsprocessen är dyr men det fanns även de som inte hade inte räknat ihop kostnaderna. Det konstaterades att när barnet väl kom glömdes nog den dyra vägen dit bort. En respondent kände tacksamhet och berättade att en adoptionsprocess ger väldigt mycket och att de fått lära känna och komma nära så många personer som de annars inte hade kommit i kontakt med. Respondenterna sammanfattade sina känslor under adoptionsprocessen med dessa ord:

Jobbig väntan. Bitterhet. Missmod. Maktlöshet. Tvivel. Ovisshet. Osäkerhet. Omtumlande. Gripande. Givande. Konstigt. Bedrövt. Bekymra sig. Planera. Fundera. Glädje. Tacksamhet. Förväntan. Lycka. Total lycka!

10 Slutdiskussion

I detta kapitel kommer vi att kritiskt granska och sammanfatta vårt resultat. Vi kommer att analysera vårt resultat utgående från den indelning vi har i resultatredovisningen, vilket innebär att vi går igenom varje fråga i den ordningen.

Syftet med vårt lärdomsprov var att vi skulle få mer kunskap om adoption. Syftet var också att genom intervjuer undersöka vilka tankar och känslor adoptivföräldrar upplevt under den internationella adoptionsprocessen. De centrala frågeställningarna var hur en adoptionsprocess går till, vilka tankar och känslor som adoptivföräldrar upplevt under adoptionsprocessen, hur adoptionsprocessen kunde utvecklas samt vilka likheter och skillnader adoptivföräldrar upplever att det finns mellan en biologisk graviditet och en adoptionsprocess.

När vi funderade på vilket ämne vi skulle skriva om i vårt lärdomsprov kom vi fram till att vi hade bristande kunskaper om adoption. Vi ville skriva färdigt teoridelen innan intervjuerna för att på så sätt få en förkunskap och bättre förstå det som våra respondenter berättade. I teoridelen beskriver vi också olika känslor som är vanliga under en adoptionsprocess.

Vi är väldigt glada över att vi valde den kvalitativa intervjun som undersökningsmetod. Under intervjuerna har respondenterna, med hjälp av våra riktgivande frågor, fritt fått berätta om sina upplevelser. Vi kunde också ställa följdfrågor för att få större inblick i det som respondenterna berättade om. Vi valde att intervjua respondenter som genomgått en eller flera adoptionsprocesser. Vi har intervjuat både män och kvinnor i olika åldrar. Vi är väldigt nöjda och tacksamma över att våra respondenter var så engagerade och gärna pratade om de känslor och upplevelser som de haft under adoptionsprocessen. Vi har konstaterat att vi har fått intervjua väldigt positiva och slitstarka adoptivföräldrar.

Vår första frågeställning i detta lärdomsprov var hur en adoptionsprocess går till. I vår teoridel har vi beskrivit adoptionsprocessen steg för steg. Vi har också beskrivit vad adoption är, vad adoption innebär, vem som bestämmer över adoption och varför man vill adoptera samt tagit upp etiska frågeställningar som berör adoption. I teoridelen har vi också beskrivit vanliga känslor som kan uppstå under en adoptionsprocess. Vi tycker att vi i vår teoridel fått fram det mest väsentliga av adoptionsprocessen och att vi fått mycket kunskap om hur den fungerar. Vi har förstått att den är väldigt utdragen och att adoptanterna egentligen inte har någon makt alls över att påverka vad som händer, vilket också kommit fram i tidigare forskning (s.30).

Andra frågeställningen var vilka tankar och känslor adoptivföräldrarna upplevt under adoptionsprocessen. Alla adoptionsprocesser börjar med att ta beslutet att adoptera. Det kan upplevas på många olika sätt. En del av våra respondenter berättade att de kände sig bekymrade och oroliga medan majoriteten av dem var ivriga och förväntansfulla, vilket stämmer överens med det som vi nämnt på s.28. I något skede bör alla adoptanter berätta om sin adoption. Vi förstod att de flesta som hörde om adoptionen reagerade på ett positivt och stödjande sätt. Men det framkom också att det fanns några i omgivningen som inte visste hur de skulle reagera och vad de skulle säga när respondenten berättade om adoptionen. En av våra respondenter berättade att det idag är obligatoriskt att berätta åt de närmaste i ett ganska tidigt skede, eftersom socialarbetaren under adoptionsrådgivningen frågar hur t.ex. föräldrarna reagerat på beslutet. Vi var förvånade över att många av respondenterna hade varit öppna med adoptionen från första början. De som valde att berätta om adoptionen i ett senare skede gjorde det p.g.a. rädslan och osäkerheten över att inte bli godkända.

Något som förvånade oss var den positiva inställningen till bedömningen och adoptionsrådgivningen. Många respondenter nämnde att det känns orättvist att bli så noggrant granskade under rådgivningen, eftersom blivande biologiska föräldrar inte behöver gå igenom någon granskning. Det stämmer överens med den tidigare forskningen som vi nämnt på s. 30. De flesta av våra respondenter såg varje skede i adoptionsprocessen som ett steg närmare barnet. Det var dock många av respondenterna som hade svårt att lita på att de skulle bli godkända som adoptivföräldrar. Vi frågade respondenterna om de vågat vara ärliga under adoptionsrådgivningen, och majoriteten svarade att de kanske inte varit helt ärliga. Vi förstår att adoptanter kan ha svårt att alla gånger vara ärliga under adoptionsrådgivningen, eftersom socialarbetaren grundligt granskar dem.

Något som flera respondenter nämnde och som förvånade oss var den enorma rädslan över att bli sjuk. Det enda som fick drabba dem var något som kan botas med värkmedicin. Fastän adoptanter skulle drabbas av sjukdom eller annat som inte på något sätt skulle påverka deras förmåga att vara en bra förälder finns det ändå en risk att det skulle avbryta processen p.g.a. eventuella problem i framtiden. Det här var nytt för oss och vi tycker det är väldigt ledsamt att irrelevanta saker ska stanna upp en adoptionsprocess som annars ändå är så lång.

Vi märkte att våra respondenter hade använt väntetiden på väldigt olika sätt, vilket också påverkade hur de hade upplevt väntetiden. Vi tyckte att de respondenter som hade mycket program under vardagen inte upplevde väntetiden så jobbig, medan andra som inte hade lika mycket att göra på ett helt annat sätt fick uppleva den jobbiga väntan.

Efter den långa väntan kommer en dag bilden på adoptanternas blivande barn. Vi ville veta hur det kändes för adoptivföräldrarna att för första gången få se en bild på det barn som ska bli deras. Alla nämnde att det kändes spännande att öppna brevet med bilderna. Några respondenter hade känslor av tvivel och osäkerhet medan andra kände att det var nu det var på riktigt, nu skulle de snart få sitt barn. Något som vi noterade var att de flesta respondenter kom ihåg detaljer från den stund de öppnat brevet. Det tolkar vi som att det var en väldigt betydelsefull stund för dem.

Under våra intervjuer har vi förstått att det tyvärr är ganska vanligt med sårande kommentarer. När det gäller sårande ord och uttryck handlar det oftast inte om att personen medvetet vill såra adoptivföräldern. Detta är adoptivföräldrarna medvetna om men de önskar ändå att okunskapen kunde minska, eftersom det ännu är så vanligt med sårande ord. Den vanligaste frågan eller kommentaren, som även framkommit i tidigare forskning (s.30), är om adoptivbarnet är adoptivföräldrarnas eget barn eller inte. Här anser både vi och våra respondenter att det är självklart att adoptivbarnet är adoptivföräldrarnas eget barn. Det styrks också av att alla juridiska band med den biologiska familjen bryts när en adoption fastställs (s. 4) Vi tror att de sårande orden skulle minska om folk blir mer medvetna om att adoptivföräldrarna oftast är öppna med sin adoption och gärna berättar om den. Det är bättre att fråga öppet än att undvika ämnet, då får adoptivföräldrarna själva avgöra om de vill prata om det eller inte.

En annan sak som respondenterna upplevde som sårande var när någon försökte få ett pengavärde på barnet. Det är viktigt att förstå att det inte är barnet som kostar, utan vägen till barnet. Rasism kom på tal i de flesta intervjuerna. Det är något som oroar många adoptivföräldrar. Något som människor säkert inte kan tänka sig att adoptivföräldrar upplever som sårande är kommentarerna om att adoptivföräldrarna adopterar barnet för att rädda det. Många av respondenterna underströk att de inte vill att någon ser deras barn som ett välgörenhetsobjekt.

När vi diskuterat etik och adoption med respondenterna har det framkommit att många på något sätt funderat på t.ex. om adoption är rätt eller fel och andra frågeställningar. Samtliga respondenter har ansett att adoption är en fördel för både adoptivföräldrarna och adoptivbarnet, och därför ett bra alternativ. Det som vi tyckte var intressant var att nästan alla respondenter nämnde att de var egoister och att det utgör grunden för en adoption, eftersom den egna viljan och längtan måste finnas där.

Vår tredje frågeställning handlade om hur adoptivföräldrarna tycker att adoptionsprocessen kunde utvecklas. Samtliga respondenter nämnde att processen är väldigt lång. En del tyckte att den skulle kunna effektiveras och vara kortare, medan andra tyckte att den långa processen behövs. Något som var önskvärt var att det från början till slut skulle vara samma socialarbetare som adoptivföräldrarna får prata med under rådgivningen. Det framkom också att de förberedande adoptionskurserna skulle kunna förbättras till mer positiva kurser samt fokusera mer på anknytningen än på eventuella kommande problem.

Fjärde frågeställningen var vilka likheter och skillnader som adoptivföräldrarna upplever att det finns mellan en biologisk graviditet och en adoptionsprocess. Det som framkom av intervjuerna var att det är stor skillnad hur man bemöter en biologiskt gravid kvinna och en blivande adoptivmamma. Respondenterna upplevde att den biologiskt gravida kvinnan får frågor angående hennes eget mående medan den blivande adoptivmammans mest får frågor om själva adoptionsprocessen. Respondenterna betonade att det är viktigt för adoptivföräldrarna att få svara på hur de själva mår, eftersom adoptionsprocessen är väldigt psykiskt påfrestande. Andra skillnader är att adoptivpappan är på ett helt annat sätt delaktig i graviditeten.

Adoptivföräldrar har inte samma möjlighet att bilda en stor familj, eftersom adoptionsprocesser tar så lång tid och åldersgränsen kommer emot. Den långa adoptionsprocessen är också en tydlig skillnad, eftersom den biologiska graviditeten för det mesta är 9 månader. Som vi nämnt på s. 15 är det svårt att säga hur lång en adoptionsprocess kommer att vara, eftersom olika faktorer kan påverka väntetiden. På s. 39 har vi berättat om en adoptionsprocess som blev längre p.g.a. det politiska läget i kontaktlandet.

Några likheter mellan graviditeterna är att ingen vet om barnet är friskt, hur barnet ser ut, vilka egenskaper barnet kommer att ha eller hur barnets framtid ser ut. Den viktigaste likheten mellan de två processerna är att de båda oftast leder till att man blir en förälder.

När vi började skriva detta lärdomsprov hade vi båda uppfattningen om att adoptionsprocessen är ett känsligt ämne. Men vi kan konstatera att de respondenter som vi intervjuade inte hade några problem med att diskutera sin adoptionsprocess, vilket för oss var positivt överraskande. Respondenterna berättade att när man genomgått en hel adoptionsprocess är man så van att reflektera över sina tankar och känslor att det inte är känsligt längre.

Både i vår teoridel (s.19) och i vår undersökning (s. 41) kommer det fram att det kan vara känsligt för de blivande adoptivföräldrarna att svara på frågor som handlar om barnets ålder, ursprungsland och utseende, eftersom detta är okänt för de blivande adoptivföräldrarna under en ganska lång tid. Det är däremot viktigt att komma ihåg att fråga hur adoptivföräldrarna mår, eftersom det kan vara väldigt jobbigt att gå igenom en adoptionsprocess.

Vi tror att det är människornas okunskap och egen rädsla som beror på att en del inte vågar fråga och ta del av adoptanters erfarenheter. Vi tror att det blir lättare att bemöta adoptivsökanden eller adoptivföräldrar med den kunskap man får om man läser detta lärdomsprov, eftersom man får läsa om hur en adoptionsprocess går till samt vilka tankar och känslor den kan innehålla.

När vi kritiskt granskar vårt slutresultat är vi nöjda över det vi åstadkommit. Vi har lärt oss otroligt mycket och fått ta del av våra respondenters unika berättelser. Eftersom vi valde att använda oss av den kvalitativa intervjun kan vi på ett eller annat sätt ha påverkat resultatet. Vi anser ändå att intervjun var den bästa undersökningsmetoden för vårt lärdomsprov. Vi har arbetat väldigt intensivt under en kortare period med vårt lärdomsprov, vilket vi tycker har både för- och nackdelar. Vi kunde nog ha påbörjat vårt skrivande tidigare, men vi tycker ändå att vi har kunnat fördjupa oss ordentligt i ämnet under den korta, intensiva tiden vi skrivit. Vi kunde även ha utnyttjat möjligheten till handledning på ett bättre sätt.

Om vi skulle ändra på något skulle vi eventuellt ta del av flera adoptionsprocesser för att få en ännu bredare bild. Det skulle också vara intressant att undersöka hur andra parter i adoptionsprocessen, t.ex. socialarbetare, adoptivbarn och personer som jobbar med adoption, upplever adoptionsprocessen. Det skulle dock ha blivit för omfattande för oss, men vi tycker att det kunde vara intressanta forskningsämnen.

När vi skrivit om adoptionsprocessen har vi till stor del använt oss av finländska källor. Vi har kontaktat de olika adoptionstjänstorganen och andra organisationer som jobbar med adoptivföräldrar för att få tillförlitligt material. Vi vill tacka Interpedia rf för informationspaketet som vi fick på posten, det har vi haft stor nytta av i skrivandet av detta lärdomsprov. I teoridelen har vi använt oss av både nya och gamla källor. Eftersom vår undersökning främst handlar om upplevelser och känslor har det ingen större skillnad hur gammal litteratur vi har använt.

Eftersom både vår undersökning och tidigare forskning (s.30) kommit fram till att adoptionsprocessen genomsyras av maktlöshet tror vi att adoptionsprocessen alltid på ett eller annat sätt kommer att upplevas som påfrestande. Det som gör adoptionsprocessen så jobbig är också att den är så utdragen. Även om det kan vara svårt för de finländska adoptionstjänstorganen att påverka längden på adoptionsprocessen så skulle nog många adoptivföräldrar känna en lättnad om den på något sätt kunde effektiveras.

Sammanfattningsvis kan vi konstatera att det är väldigt mycket känslor inblandade i en adoptionsprocess. Fastän adoptionsprocessen upplevs på olika sätt av varenda adoptant kommer ändå känslor av ovisshet, rädsla, maktlöshet, förväntan, spänning och glädje upp i varje berättelse. Vi har också stött på känslor som sorg och avundsjuka. Vi har flera gånger under vårt skrivande av detta lärdomsprov påmints om hur extremt lång och påfrestande väntan kan vara under adoptionsprocessen. Men något som är säkert, som alla vi intervjuat har gjort klart för oss, är att det utan tvekan är värt varenda dag av väntan och ovisshet när barnet väl är hemma.

Källförteckning

Adoption (u.å.). [online]

<http://www.socialstyrelsen.se/barnochfamilj/familjeratt-familjeradgivning/adoption>

(hämtat 6.9.2014).

Adoptionsbidrag (2012). [online]

http://www.kela.fi/web/sv/adoption_adoptionsbidrag (hämtat 1.9.2014).

Adoptivfamiljens familjeförmåner (2013) [online]

http://www.kela.fi/web/sv/adoption_familjeformaner (hämtat 1.9.2014).

Bergström, M. (2003). *Att bli mamma. Tankar och känslor kring att vänta, föda och leva med barn*. Falun: Albert Bonniers Förlag.

Carlander, J. (2006). *Starka känslor. Affekter och emotioner i möten med människor*. Stockholm: Förlagshuset Gothia AB.

Cudmore, L. (2005). *Becoming parents in the context of loss*. *Sexual & Relationship Therapy* 20 (3): 299-308.

Daniluk, J. C., & Hurtig-Mitchell, J. (2003). Themes of Hope and Healing: Infertile Couples' Experiences of Adoption. *Journal Of Counseling & Development*, 81(4), 389-399.

Den nya adoptionslagen. (u.å.) [online]

<http://www.valvira.fi/se/tillstand/adoption> (hämtat 9.9.2014).

Elias, A. (2000). *Det livet ger. En bok om barnlöshet och adoption*. Falun: Författarhuset.

Eriksson, P. (2009). *"I adoption är ingenting säkert före man får barnet i sin famn" Brukares upplevelser av den internationella adoptionsprocessen*. (Rapport nr 9) Helsingfors: FSKC.

Ericsson, G & Karlsson, M. (2005). *Adoptivföräldraskapet, ett annorlunda föräldraskap. En kvalitativ studie kring adoptivföräldrars upplevelser av det specifika i sitt föräldraskap*. Socialt arbete för institutionen för beteende- social- och rättsvetenskap. Örebro Universitetet.

Eysenck, M (red.). (2000). *Psykologi. Ett integrerat perspektiv*. Lund: Studentlitteratur.

Familjeliv. (2013). *Tankar kring etiska frågor i samband med internationella adoptioner?*[online]

<http://www.familjeliv.se/forum/thread/58323889-tankar-kring-etiska-fragor-i-samband-med-internationella-adoptioner> (hämtat 24.10.2014).

- Finlands officiella statistik. (2013). *Adoptioner* [online].
http://www.stat.fi/til/adopt/2013/adopt_2013_2014-05-28_tie_001_sv.html. (hämtat 1.11.2014).
- Furman, B & Ahola, T. (2003). *Dubbelstjärnan. Konsten att skapa arbetsglädje*. Stockholm: Natur och Kultur.
- Folkpensionsanstalten. (2013). *Familjeförmåner till adoptivföräldrar*. [online]
<http://www.kela.fi/web/sv/adoption> (hämtat 24.10.2014).
- Helin, M. (2013). *Suomen kansainvälinen perhe- ja perintöoikeus*. Litauen: BALTOprint.
- Hjelmstedt, A. (2003). *In vitro fertilization. Emotional reactions to treatment, pregnancy and parenthood*. Stockholm: Karolinska University Press.
- Holme, I M. & Solvang, B K. (1997). *Forskningsmetodik. Om kvalitativa och kvantitativa metoder*. Studentlitteratur: Lund.
- Interpedia rf. (u.å.). *Adoptionstjänst. Informationspaket om internationell adoption*. Lahti: Esa Print Oy.
- Interpedia rf. (u.å.). *Allmänt om Interpedias adoptionskostnader*. [online]
<http://www.interpedia.fi/sv/adoptio/adoptionskostnader> (hämtat 24.10.2014).
- Iversen, E & Andersson, M. (2011). *Elefantgraviditet, en socialpsykologisk studie om adoptivföräldrars upplevelser av adoptionsprocessen*. C-uppsats inom Socialpsykologi. Högskolan i Halmstad.
- Juslin, H. (2012). *Många orsaker bakom avbruten adoption*. Svenska Yle. [online]
<http://svenska.yle.fi/> (hämtat 4.9.2014).
- Kats, M. (1987). *Vänta Adoptivbarn. En annorlunda graviditet*. Stockholm: Bonnier Fakta Bokförlag.
- Kvale, S. & Brinkmann. (2009). *Den kvalitativa forskningsintervjun*. Lund: Studentlitteratur.
- Lag och etik* (u.å.) [online]
http://www.interpedia.fi/sv/adoptio/internationell_adoption/lag_och_etik (hämtat 8.1.2014).
- Loke, A. Y., Yu, P., & Hayter, M. (2012). Experiences of sub-fertility among Chinese couples in Hong Kong: a qualitative study. *Journal Of Clinical Nursing*, 21(3/4), 504-512.

Mannheimer, A. (2004). Det är inte synd om mig. Ingår i: K. Thulin & J. Östergren (red.) *Längta barn. En antologi om barnlöshet.* (s. 28-36) Stockholm: Albert Bonniers Förlag.

Segander, C. (2011). *Resan till mina barn – om längtan, adoption och återförening.* Borås: Recito förlag AB.

Siegel, Deborah H. (2013). Open Adoption: Adoptive Parents' Reactions Two Decades Later. *Social Work*, 58(1), 43-52.

Social- och hälsovårdsministeriet. (2013). *Adoptioneuvonta. Opas adoptioneuvonnan antajille.* (21) Helsingfors: AT-julkaisutoimisto Oy.
http://www.stm.fi/c/document_library/get_file?folderId=9882186&name=DLFE-28643.pdf
(hämtat 25.8.2014).

Social- och hälsovårdsministeriet. (1999). *Adoptionsrådgivning, handbok för adoptionsrådgivare.* (4) Helsingfors: Oy Edita Ab.

Social- och hälsovårdsministeriet. (2010). *Nämnden för internationella adoptionsärenden i Finland. Verksamhetsberättelse 2009.* (4) Helsingfors: Social-och hälsovårdsministeriet.

Socialstyrelsen. (2007). *Att bli förälder till ett barn som redan finns.* [online]
http://www.socialstyrelsen.se/Lists/Artikelkatalog/Attachments/9096/2007-114-62_200711462_rev.pdf (hämtat 24.10.2014).

Sonck, M. (2011). *Utan. Om barnlöshet och barnfrihet.* Söderström: Helsingfors.

Statens offentliga utredningar. (2003). *Sammanfattning av betänkandet Adoption – till vilket pris?* [online] <http://www.regeringen.se/content/1/c6/01/84/49/eb0766ee.pdf> (hämtat 24.10.2014).

Statistikcentralen. (2013). *Datasekretess.*[online]
<http://www.tilastokeskus.fi/> (hämtat 1.11.2014).

Statsrådet. (2012). *Ny adoptionslag från början av juli.* [online]
<http://government.fi/ajankohtaista/tiedotteet/tiedote/en.jsp?oid=359996&c=0&toid=2213&moid=2216> Pressmeddelande 15.6.2012

Stjerna, I. (1981). *Barn som barn?* Stockholm: Proporius Förlag.

Thulin, K & Östergren, J. (red) (2004). *Längta barn. En antologi om barnlöshet.* Stockholm: Albert Bonniers Förlag.

Utela, M. (2012). *Ny adoptionslag från början av juli.*[online]
<http://www.interpedia.fi/> (hämtat 1.9.2014).

Weigl, K. (1997). *Längtansbarnen*. Stockholm: Norstedts Förlag.

Zeime, G. (2012). *Adoption*. Trygga barn.

<http://www.tryggabarn.nu/>

Östergren, J. (2004). Det är bara att slappna av. Ingår i: K. Thulin & J. Östergren (red.) *Längta barn. En antologi om barnlöshet*. (s. 10-21) Stockholm: Albert Bonniers Förlag.

Finlands författningssamling

Adoptionslag 20.1.2012/22. www.finlex.fi (hämtat 5.9.2014).

Adoptionslag 8.5.1985/153. www.finlex.fi (hämtat 1.11.2014).

Bilaga 1

Ordlista:

Adoptant: Person som adopterar någon.

Adoptivförälder: Förälder till adoptivbarn.

Adoptionssökande/Adoptivsökande: Person som ansöker om adoption.

Adoptionstjänstorgan: De adoptionstjänstorgan som har fått sin verksamhet beviljad av social- och hälsovårdsministeriet är: Helsingfors stads socialnämnd, Interpedia rf samt Rädda Barnen rf. Adoptionstjänstorganens uppgift är att:

- Understöda adoptionssökande vid åtgärder som gäller internationell adoption av barn under 18 år.
- Kontrollera att adoptionerna verkställs i enlighet med barnets bästa.
- Ordna en adoptionssökande som är bosatt i Finland för ett barn som är bosatt i ett annat land.
- Hjälpa till vid handlingar som gäller fastställande av adoption samt stödja adoptivbarnet och dennes vårdnadshavare.

Enskild/privat adoption: Adoptionsprocessen genomförs i den stat där barnet är bosatt utan att adoptanten får adoptionstjänst i Finland.

Hemutredning: En beskrivning av de som ska adoptera. I Sverige är hemutredning ett begrepp för hela adoptionsrådgivningen.

Ursprungsland: Landet där barnet är född.

Internationell adoption: Adoption från utlandet.

Nationell adoption: Adoption inom Finland.

Stark adoption: Kan inte upphävas juridiskt. När adoptionen har fastställs bryts barnets juridiska förhållande till biologiska släkten och barnet får samma position i adoptivfamiljen som biologiska barn har.

Svag adoption: Kan som regel upphävas och barnet kan t.ex. ha kvar sin arvsrätt till sina biologiska föräldrar.

Sluten adoption: Den vanligaste formen av adoption i Finland. De biologiska föräldrarna har ingen kontakt med sina barn och vet inte vem adoptivföräldrarna är.

Öppen adoption: Adoptivbarnet har rätt att hålla kontakten med sina biologiska föräldrar och känna till sin bakgrund. De biologiska föräldrarna kan, om de vill, få information om barnets fostran och utveckling.

Bilaga 2

